

# SMILJAN ROZMAN, *pisatelj, ki bobna in slika*



Z očetom pred Ježovnikovo gostilno v Šoštanju

Razstava ob 90-letnici rojstva in 10-letnici smrti Smiljana Rozmana, Mestna knjižnica Šoštanj,  
15. marec 2017. Avtorja razstave Bernarda Lukanc in Vlado Vrbič, oblikovanje Peter Groznik.  
Gradivo iz arhiva Germane in Martina Rozmana, Marije Žugelj, Vlada Kojca in Nevenke Gorenc.

**KNJIŽNICA**  
VELENJE

# ROZMAN življenje



## Delo

S svojimi začetnimi deli spada med začetnike moderne povojske proze. Pisal je romane, novele, humoreske, črtice in povesti, mladinsko prozo, scenarije za televizijske, radijske in lutkovne igre, scenarije za kratke in risane filme ter besedila za šansone. Po lastnem scenariju je režiral kratkiigrani film Basistov ponedeljek.

V proznih delih prikazuje malega človeka iz okolij, v katerih ga je spoznaval: svet ob morju (romana Obala, Druščina), stari Maribor (roman Mesto), v romanah Nekdo, Ruševine in Pokopališče pa je prikazoval razosebljenost v vojni. Junake je pozneje psihološko poglobil, značilna je njegova šegavost in humorost. Veliko je napisal tudi za otroke in mladino. Prilagajal se je stopnji njihovega osebnostnega razvoja, gre za pustolovske in kriminalne zgodbe, ki jih z veseljem berejo še danes. Med najbolj priljubljene spadajo zgodbe o sinu Martinu, Čudežni pisalni strojček, Ta glavna Urša. Veliko je objavljal tudi v otroških revijah Ciciban, Pionirski list, Kurirček ... Nekaj njegovih del je izšlo tudi v tujih jezikih; Ruševine in Oblaček Pohajaček v češčini, Leteči krožnik in Ta glavna Urša v slovaščini.

## Nagrade

Druščina - Nagrada Prešernovega sklada, 1965  
Poletje - Levstikova nagrada  
Nekdo - Prežihova nagrada  
Mesto - Prežihova nagrada  
Reporter Tejč poroča - Levstikova nagrada

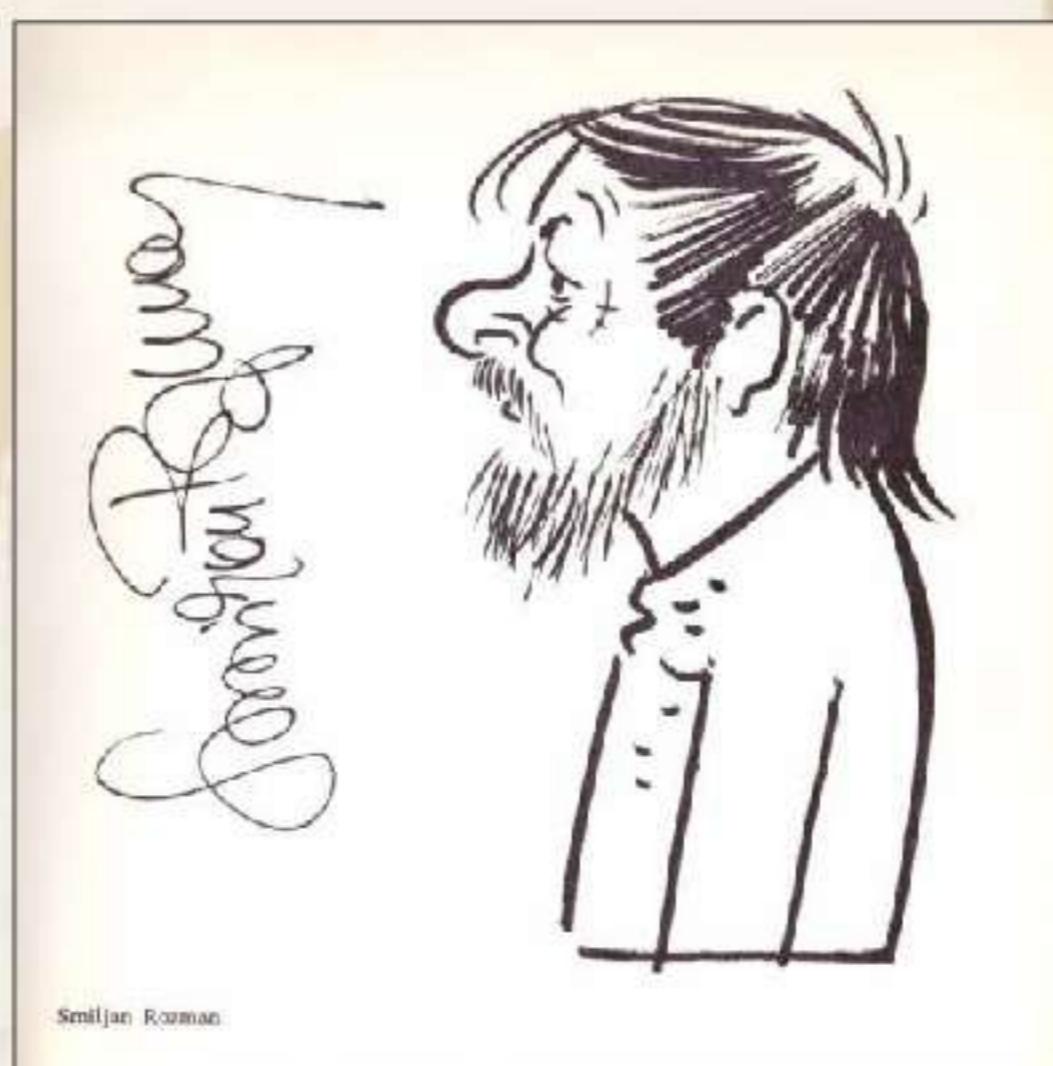
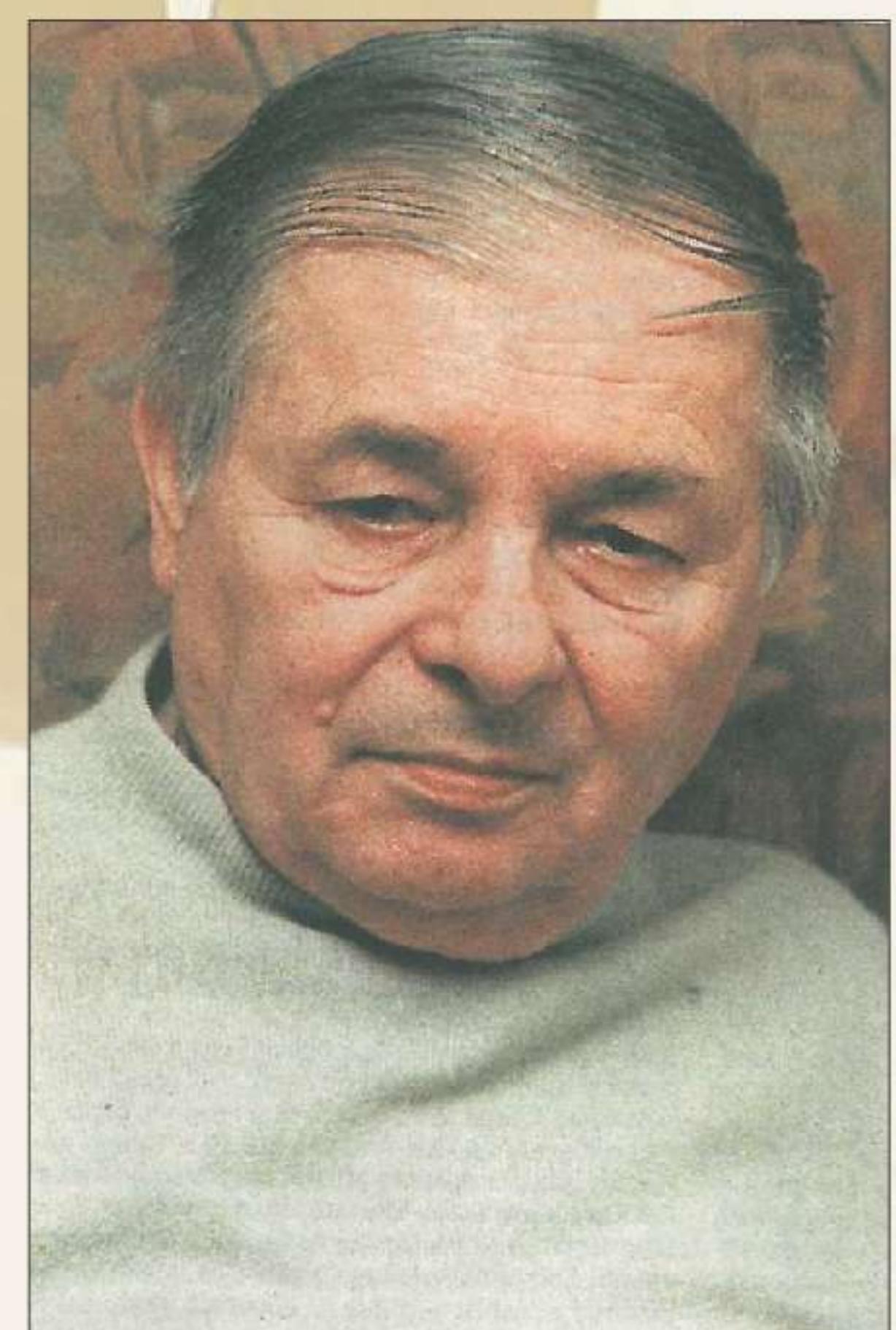
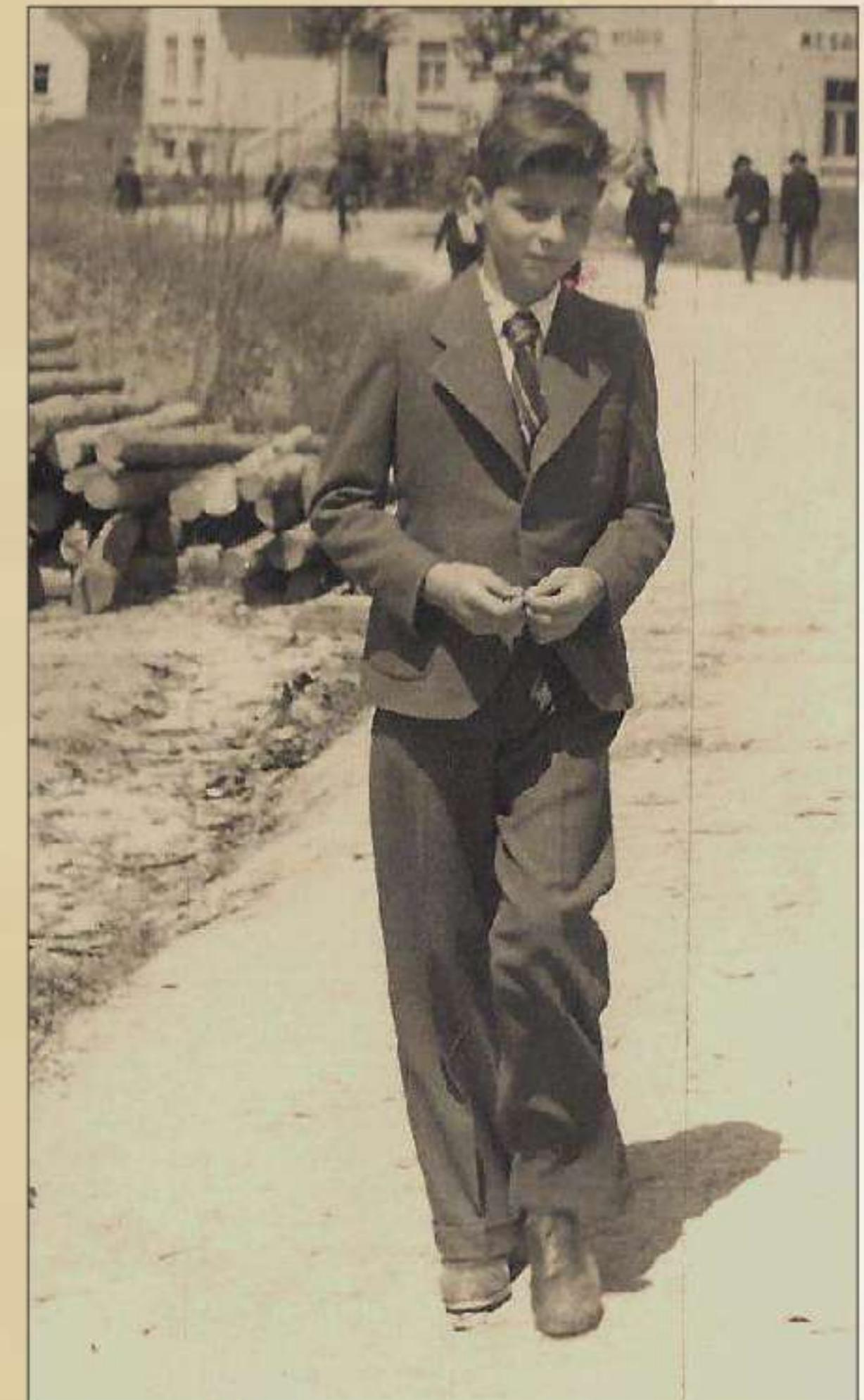
## SMILJAN ROZMAN

(28. januar 1927, Celje - 15. marec 2007, Ljubljana)

### Življenje

Smiljan Rozman se je rodil 28. januarja 1927 v Celju. Njegov oče je bil davkar, zato se je družina veliko selila. Prva otroška leta je preživel v Šmarju pri Jelšah, osnovno šolo pa je obiskoval v Radovljici. Za krajši čas so se preselili na Ptuj, kjer je obiskoval 1. razred nižje gimnazije. V šolskih letih 1938/39 in 1939/40 je v Šoštanju izdelal prvi in drugi razred Državne meščanske šole Mihaela Vošnjaka, nato so se preselili v Maribor, kjer se je vpisal na gimnazijo. Iz vseh teh krajev ima veliko spominov na otroštvo. Njegovo šolanje je leta 1941 pretrgala vojna. Družina je bila izseljena v Srbijo, nato pa je moral na prisilno delo v Nemčijo. Po vojni je končal učiteljišče v Mariboru in ga zaključil leta 1949. Med študijem je delal kot tovarniški delavec, filmski igralec, predvsem pa kot glasbenik. Igral je bobne, saksofon in klarinet. Vzdrževal se je sam, saj starši niso mogli skrbeti za pet sinov. Udeleževal se je večernega tečaja risanja, ki so ga na pobudo akademskega slikarja Maksa Kavčiča organizirali mariborski likovniki. Po končanem učiteljišču je želel študirati slikarstvo, vendar so takrat preveč potrebovali učitelje in tako je hkrati z diplomo dobil odločbo o namestitvi. Poslali so ga v Lepoglavo v hrvaškem Zagorju, kjer je poučeval na osnovni šoli.

Jesen 1950 je moral na služenje vojaškega roka v Koprivnico. Tam so ga po krivici obtožili šovinizma in obsojen je bil na tri leta in pol zapora. Njegova mama je dosegla, da so ga po letu in pol iz zapora v Bosanski Gradiški izpustili, a učiteljskega poklica ni mogel več opravljati. Vpisal se je na Filozofsko fakulteto v Ljubljani in študiral psihologijo in pedagogiko. Po študiju je postal eden redkih slovenskih poklicnih pisateljev, ohranil pa je ljubezen do glasbe in slikanja.



# ROZMAN *o sebi, o njem*



... Najprej moram pojasniti, da sem že lel postati slikar in ne pisatelj. Čeprav sem se že v dijaških letih ukvarjal s pisanjem. Morda bi mi celo uspelo postati akademski slikar, če bi ne obiskoval učiteljišča v letih administrativnega socializma. V učiteljišče so me vrgli po nekaj dneh učenja v klasični gimnaziji, zato ker sem končal meščansko šolo in ne nižje gimnazije. Tako sem brez svoje volje in veselja moral presedeti štiri leta mariborskega učiteljišča. Ta leta niso bila zame preveč radošna. Pa ne zaradi sošolcev in dela, ampak zaradi vzdušja, ki je takrat vladalo v učiteljišču, zaradi nekaterih intrig, ki jih celo danes ne morem pozabiti. Moram pa reči, da sem na mariborskem učiteljišču imel nekaj zelo dobrih profesorjev, ki so nam bili bolj prijatelji kot profesorji. Tu se moram spomniti Gustava Šiliha, Franceta Borka, Maksa Kavčiča, našega pevovodja Šegula. Ti so nam podarili tudi nekaj lepih trenutkov srednješolskega življenja.

V učiteljišče sem prišel z osemnajstim letom, ko bi v normalnem času moral že maturirati. Pa ne samo to. Prišel sem v šolo naravnost iz nemškega taborišča in med vojno prevandal pol Evrope v množtvu evropskih narodov. Spoznal sem Amerikance, spoznal Ruse. Svobodo in vojno sem doživel nekako evropsko, internacionalno. In nenadoma sem se znašel v razredu, v klopi, kjer so nas imeli profesorji (ne vsi) za otročice štirinajstih let. Včasih smo morali poslušati take neslanosti, da nas je minila volja do učenja. Pa smo le morali ponavljati njihove naučene levite.

Vendar smo imeli Maksa Kavčiča, izvrstnega pedagoga, človeka, ki je vedel, kaj je življenje, kaj je revščina, ki se je iz vajenca in muzikanta povzpel sam, s svojo močjo do akademskega slikarja. Na njegovo pobudo je mariborski pododbor društva likovnikov organiziral večerni risarski tečaj. Ta tečaj bi lahko imenovali kar šola, ker so ga predavatelji in mi vzeli zelo resno. Tako smo se vsak teden srečevali v neki manjši sobi unionske zgradbe in risali. Ta tečaj je bil odskočna deska nekaterim današnjim akademskim slikarjem. Žal, meni ne. Kajti po maturi sem dobil dekret in moral na učiteljsko službeno mesto v Lepoglavo v hrvaškem Zagorju. Pod prisilo, drugače bi se znašel v zaporu. Pa tudi na likovno akademijo bi me ne sprejeli brez privolitve prosvetnega ministrstva.

Leto učiteljevanja v Lepoglavi pa me bo kljub grenkemu priokusu neizpolnjene želje spremiljalo do smrti z nekim posebnim prijetnim občutkom. V našo sedemletko so hodili otroci iz trinajstih okoliških vasi. Tam okoli so živelii zelo zelo siromašni ljudje. Toda dobri. Otroci so prihajali v šolo bosi do prvega snega. Ko je zapadel sneg, so si obuli gumijaste škornje. Ko je zadnji sneg skopnel, so takoj drugi dan spet prišli bosi. V prvem razredu sem imel štiriinšestdeset učencev. Poleg tega

sem učil v višjih razredih risanje, telovadbo in ruščino. Na večerni gimnaziji miličnike iz kaznilnice ruščino in zemljepis. Poleg tega sem organiziral tudi likovni tečaj. V soboto sem se s starim bicikлом vozil v Maribor, kjer sem igral z orkestrom na plesnih vajah v Unionu. V soboto zvečer, v nedeljo popoldan in zvečer. Vračal sem se v ponedeljek zjutraj in bil ob osmih pri pouku v šoli. Prevozil sem v eno smer štiriinšestdeset kilometrov.

To pripovedujem zato, ker se prepleta z mojimi tremi dejavnostmi: pisateljevanjem, slikarstvom in glasbo. Naj se vrнем v čas učiteljišča. Takrat sem že lel nadoknaditi vse zamujeno v tistih štirih letih vojne in mladosti. Tedenski urnik: v ponedeljek literarni krožek, v torek telovadba, v sredo igranje v orkestru na plesnih vajah, v četrtek likovna šola, v petek telovadba, v soboto igranje na plesnih vajah, v nedeljo igranje na plesnih vajah. Zraven na pol profesionalnega orkestra na plesnih vajah, kjer sem igral ponavadi boben, sem igral v velikem mladinskem plesnem orkestru tretji alt-saksofon. Na učiteljišču je veljala hora legalis, toda lahko se pohvalim, da sem imel poseben status. Lahko sem igral na vseh plesih in veselicah, ne da bi mi katerikoli od profesorjev rekel besedo, čeprav smo se na teh plesih in veselicah srečevali. Vedeli so, da se vzdržujem sam, saj oče tega ni zmogel. Bilo nas je pet bratov. Njegova davkarska plača pa ni bila zavidanja vredna. Nekega dne me je le poklicala ravnateljica in mi ponudila štipendijo, da bi mi ne bilo treba toliko igrati, vendar sem odklonil, nisem se hotel vezati, in ji naravnost povedal, da želim študirati naprej slikarstvo.

Z likovno akademijo sem se srečal še dvakrat. Prvič v Zagrebu po letu učiteljskega službovanja. Spet ni bilo nič, ker bi moral kot učitelj prinesi potrdilo prosvetnega ministrstva, da lahko študiram. Drugič štiriinpetdesetega na ljubljanski akademiji. Takrat so mi razložili, da sem prestari. In tako zdaj slikam zasebno, lahko bi reklami, ljubiteljsko. Vendar slikam, kljub vsem težavam, ki sem jih srečal na neuspelem potovanju do akademskega naslova. Slikam enostavno zato, ker moram. Slikarstvo mi je dopolnitve pisateljevanja. Ko se utrudim pisanja, primem za kopici. Ko se utrudim slikanja (mislim psihično), se spet povrnem k pisanju. Najtežje je nekaj početi brez volje, psihično utrujen, ker moraš. Če ti pa delo teče, ob njem uživaš. To je zame nekaj najlepšega.

Spet se vračam k učiteljišču. Hodil sem k telovadbi in bil tudi v jugoslovanski reprezentanci na zadnjem vsesokolskem zletu v Pragi 1948.

Muziciranje sem opustil leta 1963. Opustil sem ga takrat, ko mi je začelo presedati, me dolgočasiti. Saj nisem nikoli bil resen glasbenik. Bil sem le muzikant. Vse, kar mi je ostalo od nekdanjega muziciranja, so spomini, star klarinet, ki sameva ves osušen na polici, in boben, na katerega tolče sin Martin ob svojem rojstnem dnevu.

Zakaj pripovedujem vse to. Zdi se mi, da se vsa ta moja življenjska pot, vso to pehanje odraža v mojem pisanju ...

(iz knjige Berte Golob)



Oči je imel težko otroštvo in mladost, a ga skozi življenje niso spremljali jeza, grenkoba ali zamera. V vsem je iskal in našel lepo in dobro in se tega oklepal.

Martin Rozman (marec 2017)



Življenje je bilo zanj veliko platno, na katerega je nanašal paleto topnih barv. S svojim čudežnim pisalnim strojčkom je oblikoval žive človeške like in usode, ki bodo ostale. Ljubil je tako pisano besedo kot slikanje, glasbo in ustvarjalno tišino. Ostaja živ v naših srcih zaradi ljubezni in bogate zapuščine.

Germana Rozman (marec 2017)

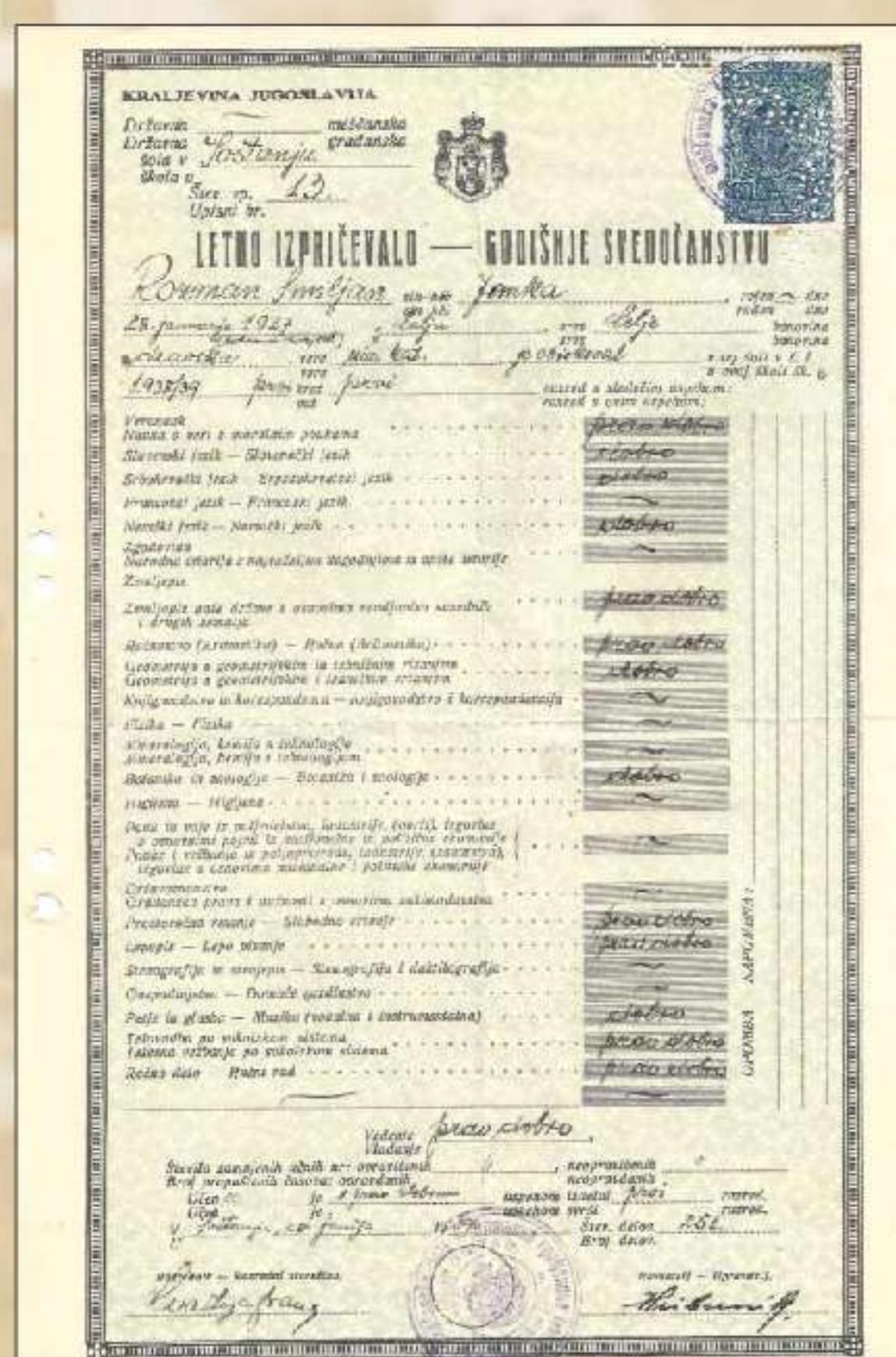
# ROZMAN v Šoštanju



Rozmanovi so živeli v zgradbi sodišča.



Državna meščanska šola Mihaela Vošnjaka Šoštanj



Spričevalo za 1. razred meščanske šole v Šoštanju



Članice »krvne bratovščine«:  
Marija Samobor (Žugelj); Mira Straus (Tomšič);  
Alenka Natek (Klemenčič)

## Spomini na Smiljana in najstniška leta

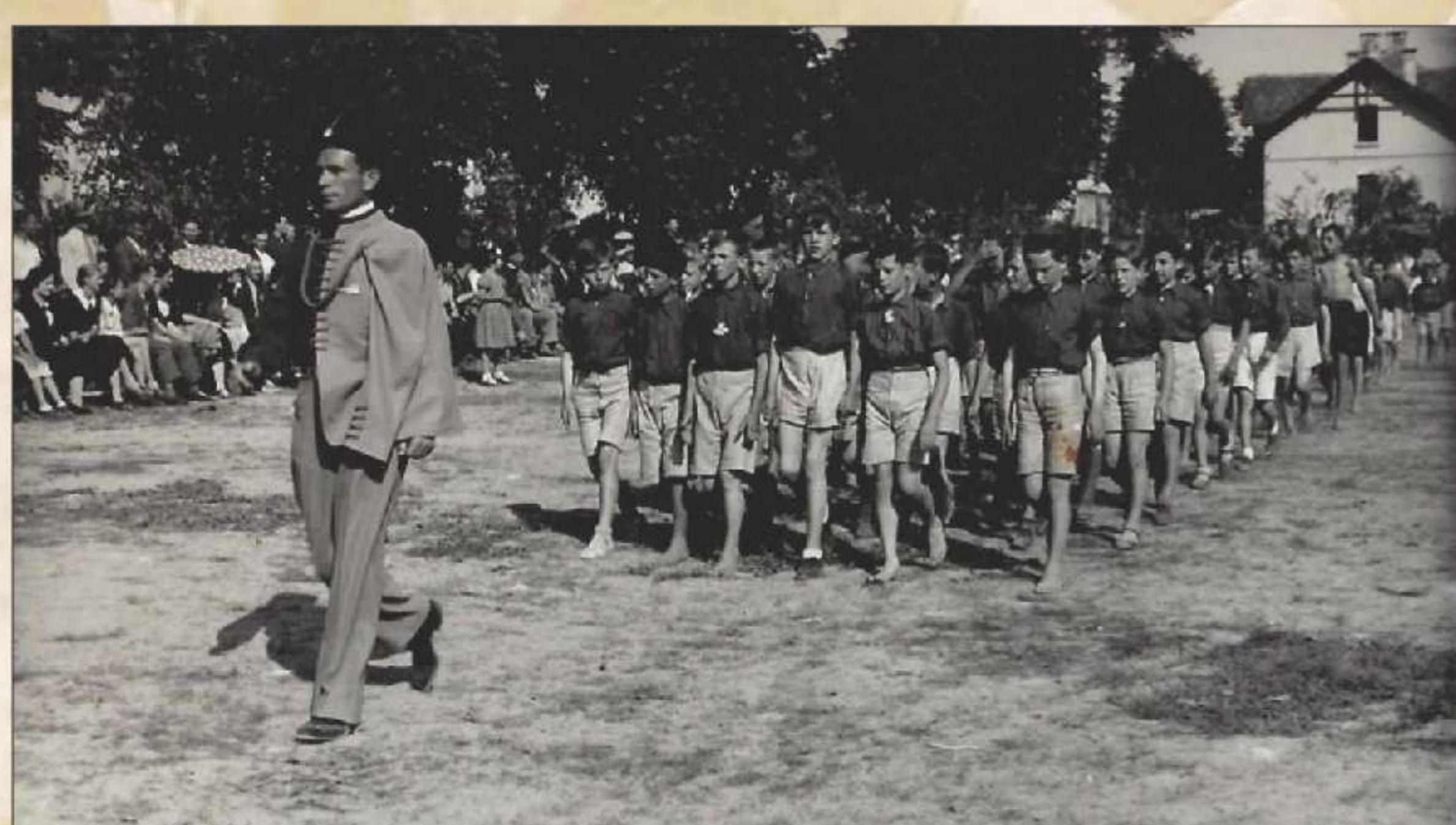
Prišel je »nekje« iz Ljubljane, in mi »podeželani« smo ga sprejeli z odprtimi rokami. Spoznali smo se pri Branku Šumerju, kjer smo se redno sestajali – mi krvna bratovščina. Kasneje smo se preimenovali v »tovarišja«. Bilo nas je petnajst in kasneje nismo nikogar več sprejeli v naš krog. Smiljan je bil sanjac! Pod kostanji smo poslušali, kako je kapljal dež od kostanja. Bili smo zaprisežena bratovščina. Vsi so že pomrli, ostala je le še Alenka in medve obujava spomine na naše lepo otroštvo. Smiljan je vedno nekaj »pridigal« in vsi smo ga poslušali. Jaz še danes, pri 89 letih, ne jem mesa domačega zajca, ker je Smiljan rekel, da se domači zajci parijo s podganami. Mimogrede si je izmislil kakšno pesmico, že kot najstnik je bil obdarovan s »poezijo«. Ko se sedaj zamisljam, ja Smiljan tovariš bil si »velik«! Že takrat. Bilo pa je tudi dosti posmehljivih, na primer:

Lepa si lepa roža Marija.  
Tebe časti vsa nebeška družina,  
angelčki, zajčki, veverce, sloni, medvedi, opice.

In to sem jaz po 50-ih letih podzavestno pela v cerkvi v Šmartnem v Rožni dolini.  
Bili smo »sokoli« in Tiršev duh v nas ...  
Smiljan! Hvala ti za Tvoje iskreno tovarištvo in naše lepo otroško druženje,

Beba

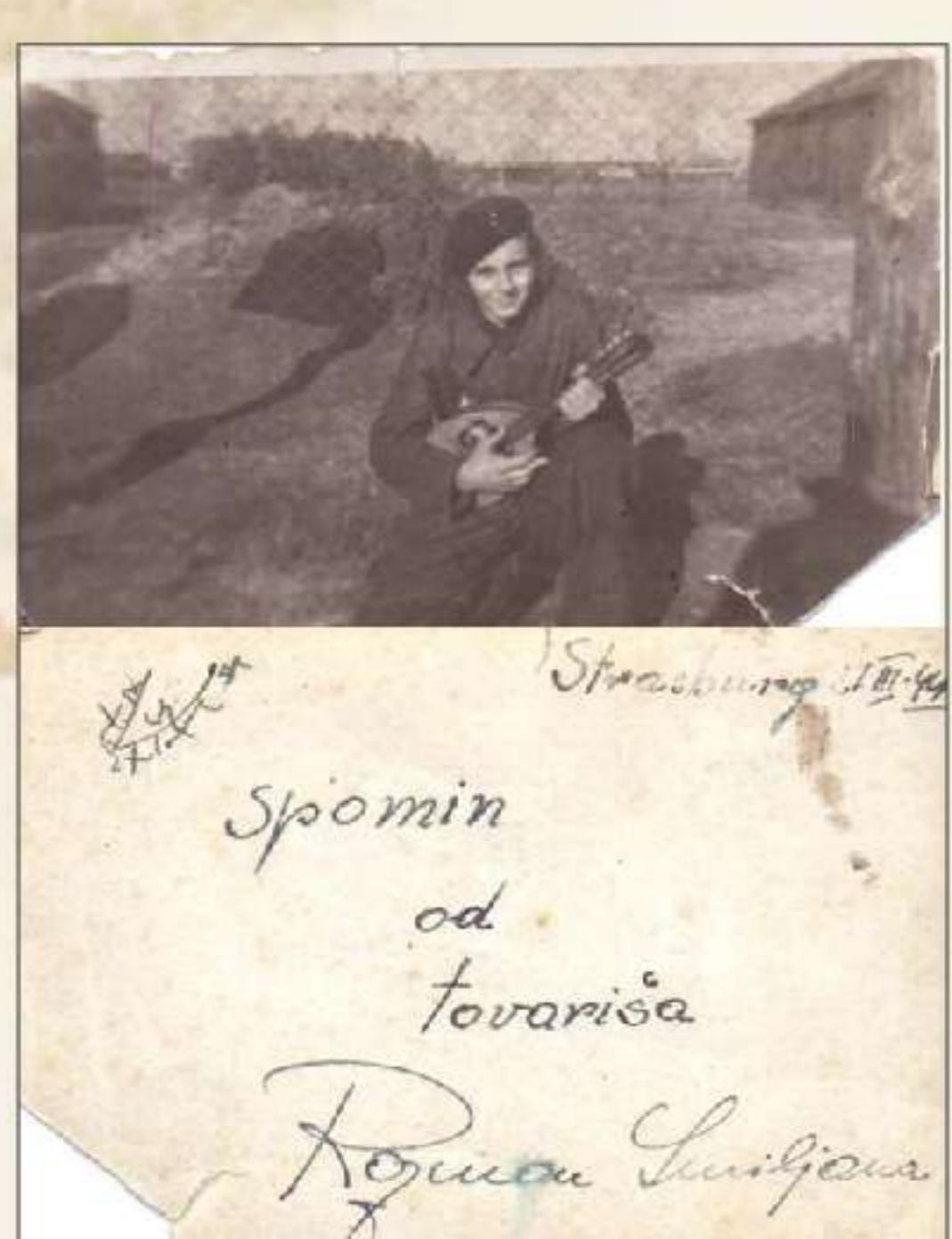
(Marija Beba Samobor, poročena Žugelj; v Celju, 9. marca 2017)



S Sokoli, na čelu Srečko Robinščak



Med športnimi vajami Sokolov



Slika, ki jo je s posvetilom poslal iz taborišča v Strasbourgu prijateljici Mariji Samobor v Šoštanju

14			
II. razred.			
Razrednik: Pihler Herbert.		Učencev: 17, učenk: 19.	
Breznik Franc . . . . .	3	Bizjak Marija . . . . .	p
Camelk Friderik . . . . .	4	Drego Zofija . . . . .	2
Cop Hinko . . . . .	4	Hribenik Ivana . . . . .	p
France Bogoslav . . . . .	3	Jevšenak Marieta . . . . .	3
Golob Franc . . . . .	4	Kindlhofer Hedvika . . . . .	2
Kesprel Miroslav . . . . .	p	Klančnik Milena . . . . .	3
Kordnik Rudolf . . . . .	p	Klemšč Maria . . . . .	p
Pevec Vinko . . . . .	p	Kočevar Karolina . . . . .	p
Repnik Pavel . . . . .	3	Košenina Antonija . . . . .	5
Rozman Smiljan . . . . .	3	Ločan Frančiška . . . . .	4
Sterdin Hrabro . . . . .	p	Medved Ivana . . . . .	4
Šilh Karel . . . . .	p	Novinšek Marija . . . . .	4
Šumer Branko . . . . .	4	Ograjenšek Marija . . . . .	p
Tomazin Ivan . . . . .	p	Rajhi Jožef . . . . .	5
Vrabčič Jožef . . . . .	4	Sternad Marfa . . . . .	4
Vrhčnik Ladislav . . . . .	p	Škodnik Štefanija . . . . .	4
Zager Ivan . . . . .	p	Šrot Vida . . . . .	p
Bizjak Justina . . . . .	2	Venišnik Ana . . . . .	4

Izvestija 1939/40 Državne meščanske šole v Šoštanju



Pred Hauke Strojniggovo žago v Šoštanju

# ROZMAN pisatelj

Smiljan Rozman v svojih literarnih delih prikazuje malega človeka, človeka, ki ga je razosebila vojna in sodobnega mestnega otroka.

»Literatura ne sme biti sterilizirana, preveč čista. Biti mora življenska, tudi z napakami. Nekatere napake ji dajo draž, življenje«

»Zdaj sem mrtev in vendar še živim. Živim v mislih vseh tistih, ki so se gnetli okoli mene in s katerimi sem živel, ko sem bil živ, resnično živ. Zadovoljen sem, ker mi je uspelo nekaj, za kar sem se boril vse življenje.«

(Odlomek iz knjige Nekdo)

## Bibliografija

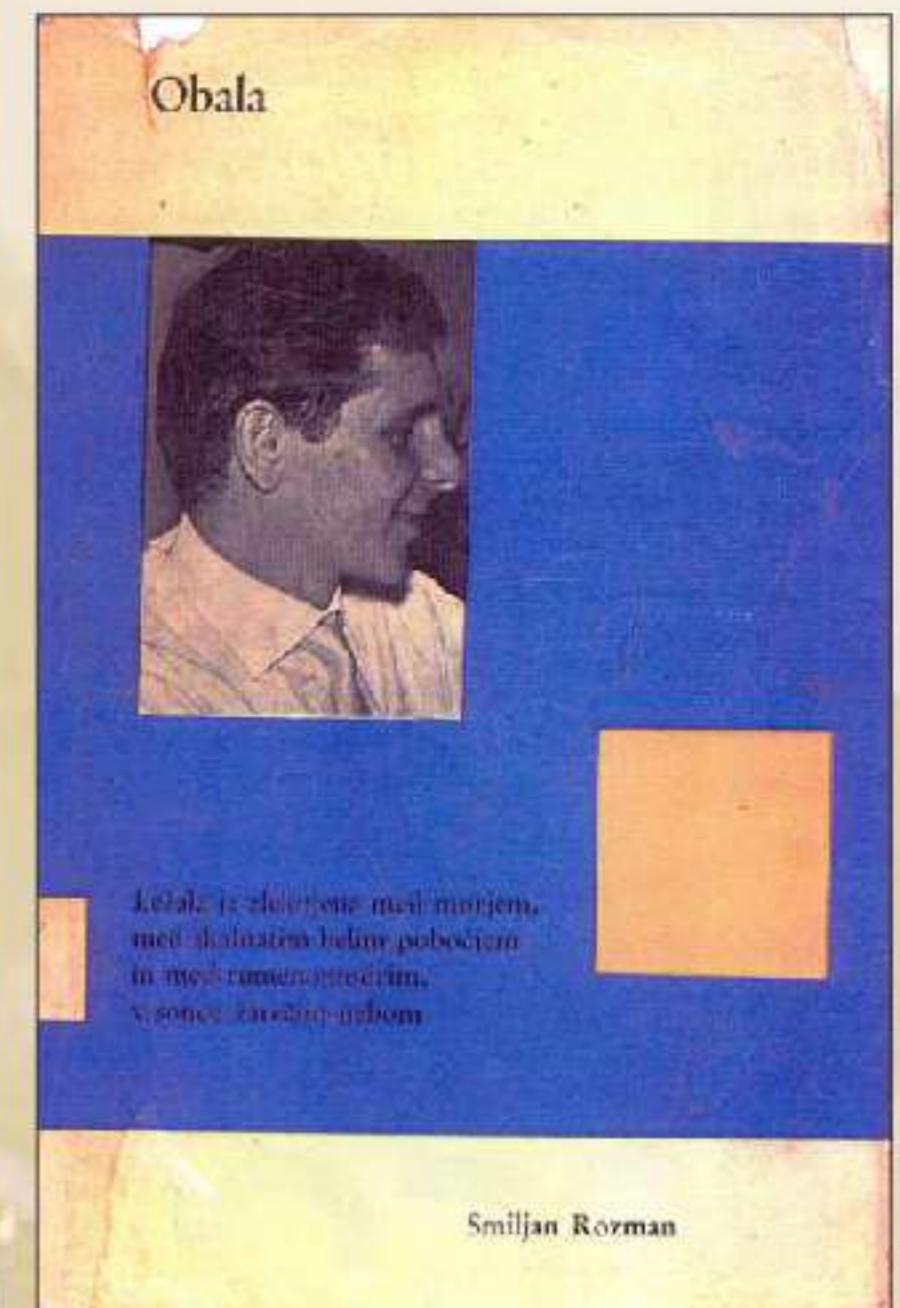
### Romani

Nekdo (1958)  
Obala (1959)  
Druščina (1964)  
Ruševine (1965)  
Brusač (1965)  
Poletje (1966)  
Pokopališče (1968)  
Tudi sneg je lahko ljubezen (1982)

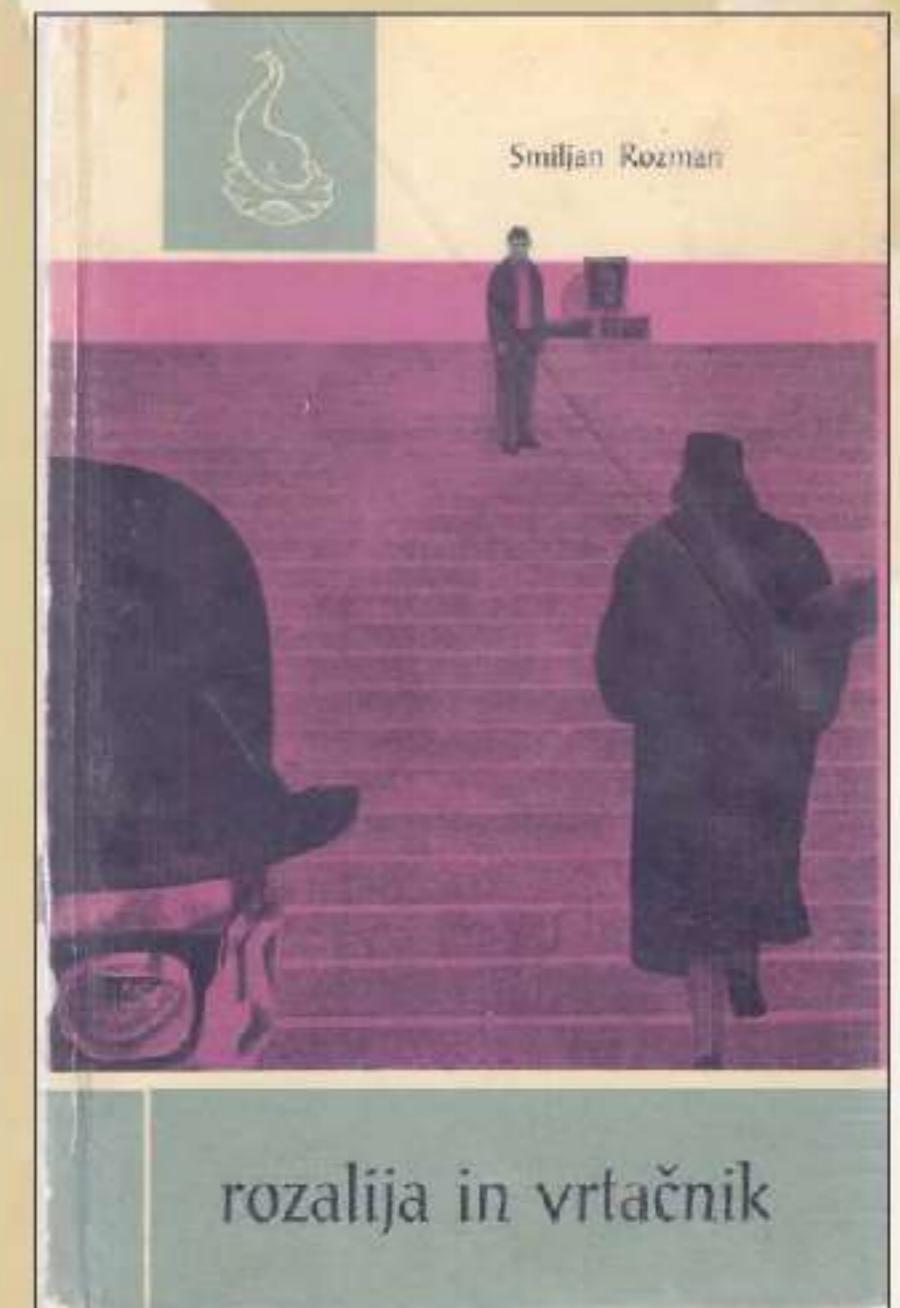
### Kratka proza

Mesto (1961)  
Na tekočem traku (1962)  
Rozalija in Vrtačnik (1963)  
Leta in dnevi (1972)  
Beg (1972)  
Leteči krožnik (1976)  
Tisoč drobnih skrbi (1990)  
Prigode Halarjevega Poldka (1994)

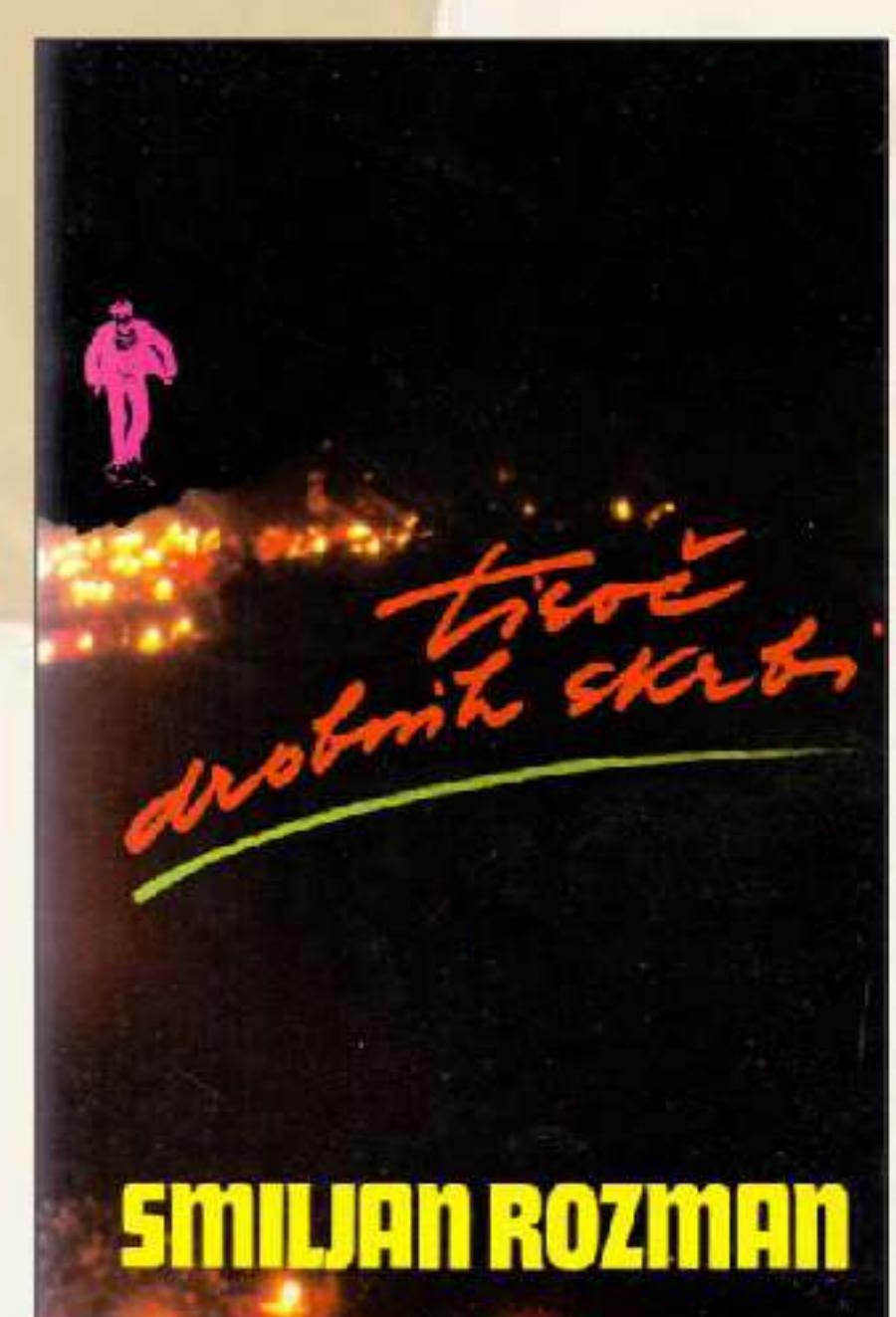
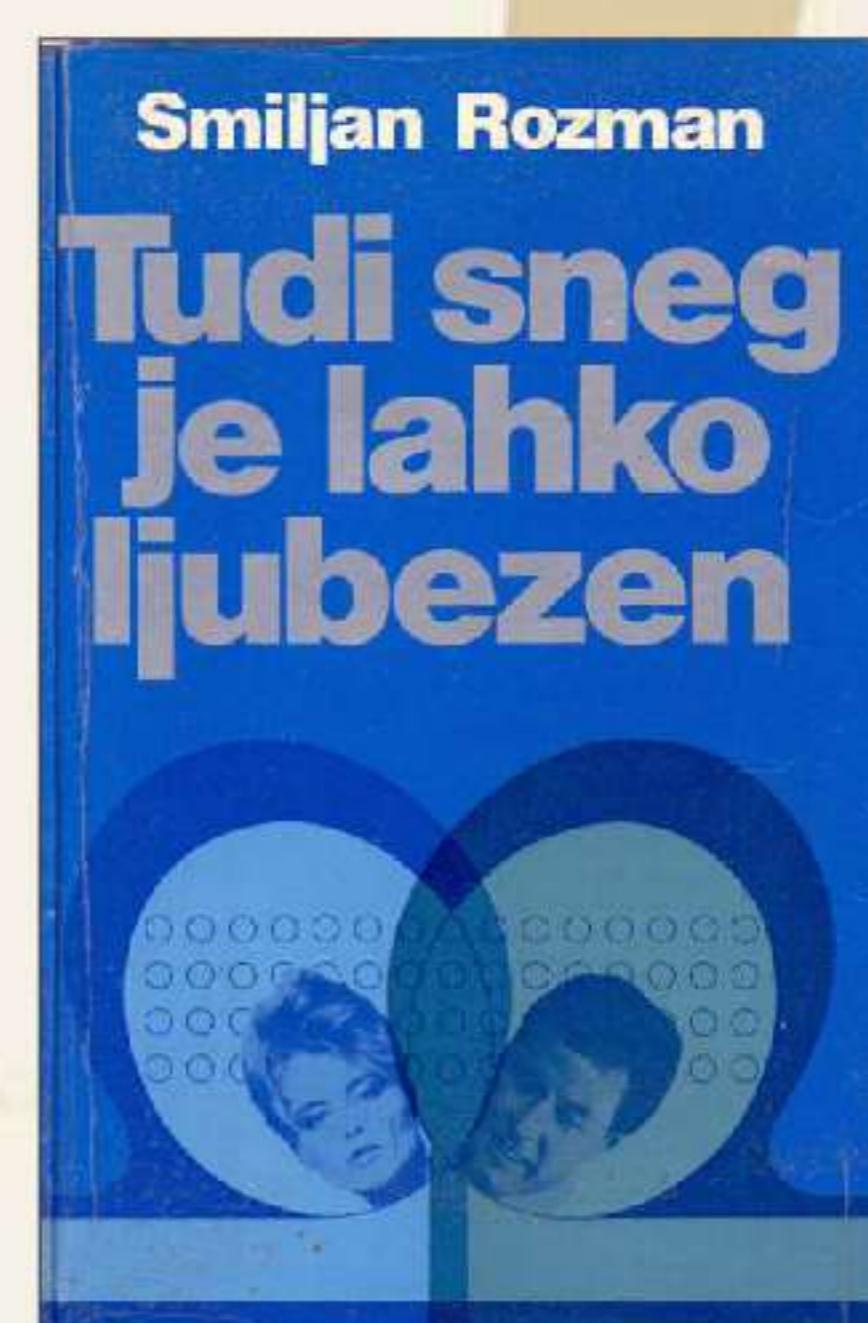
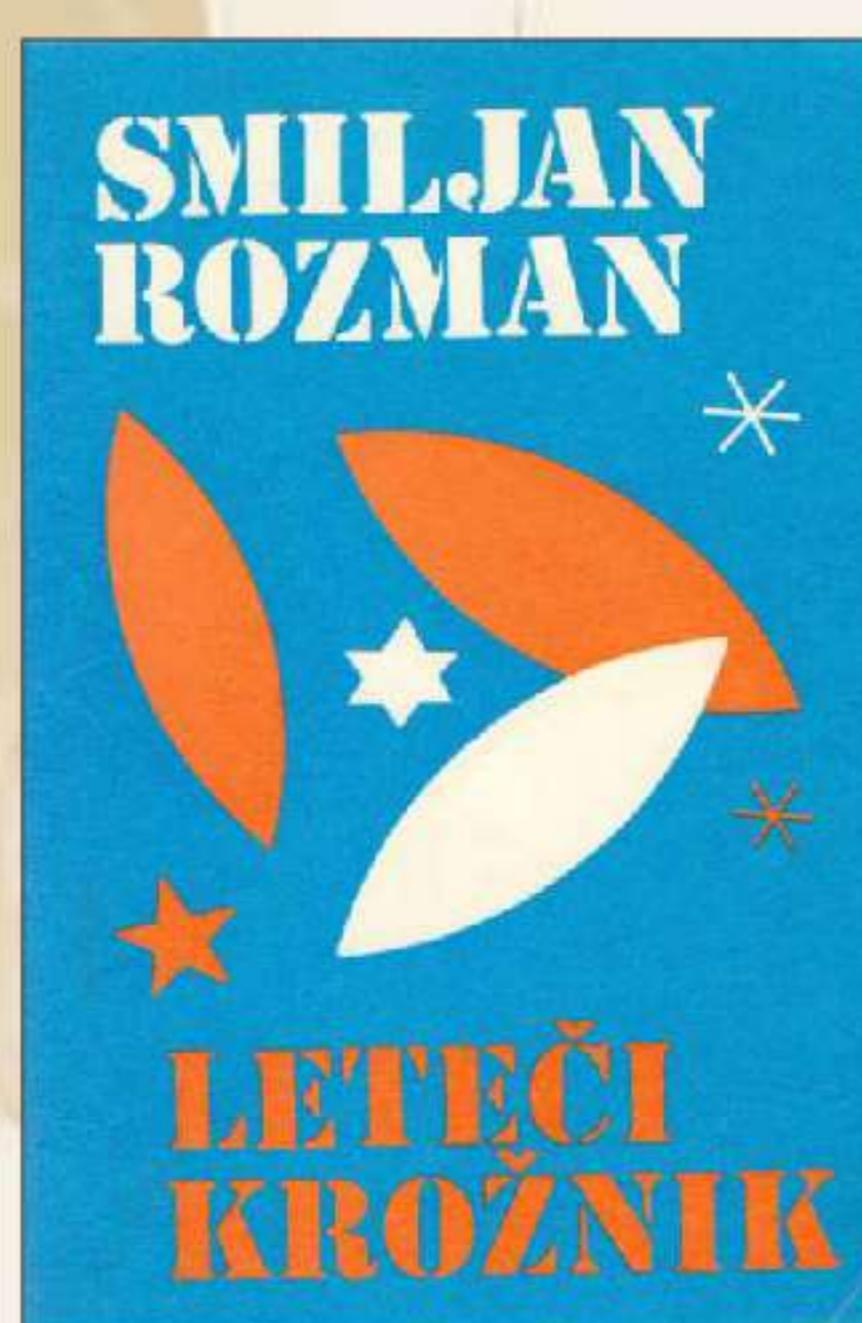
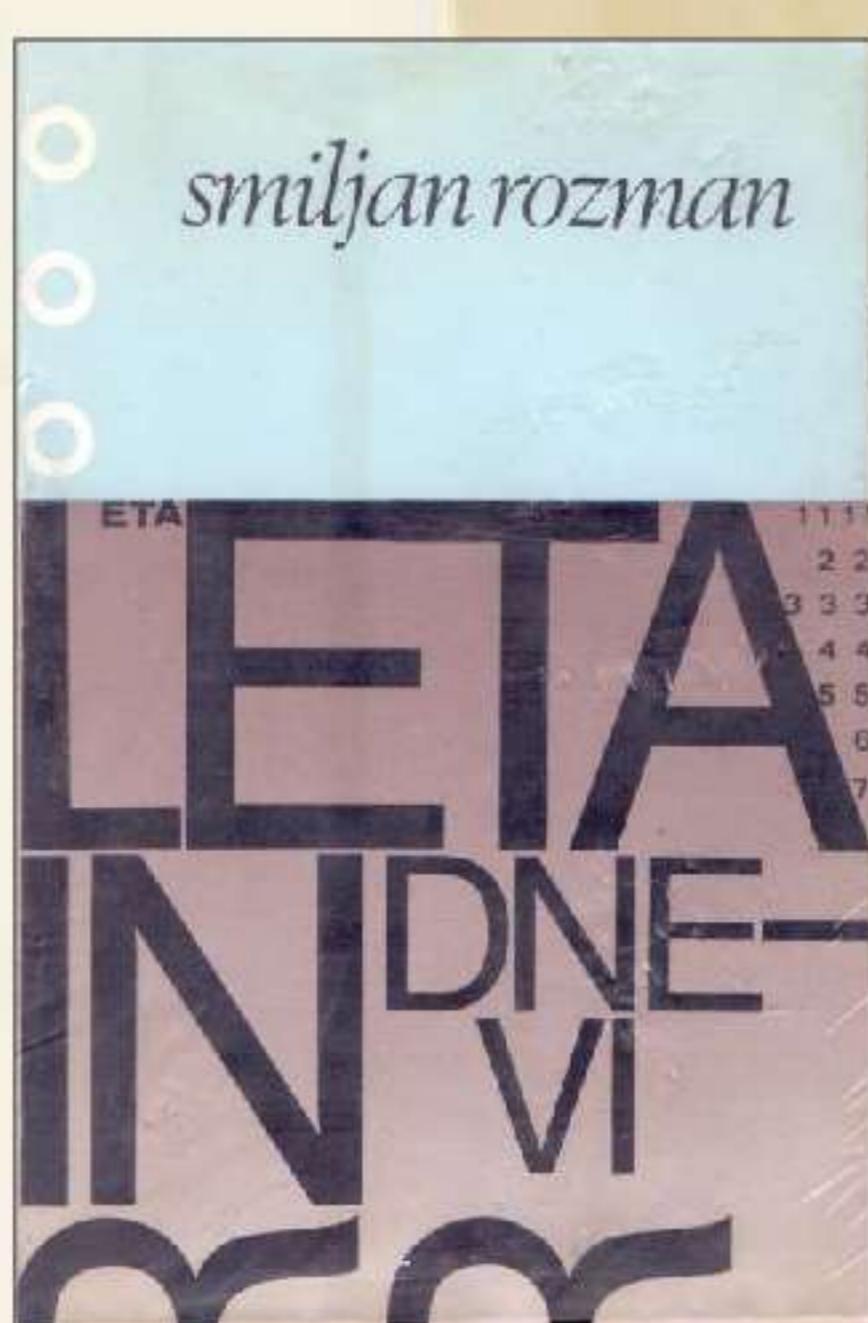
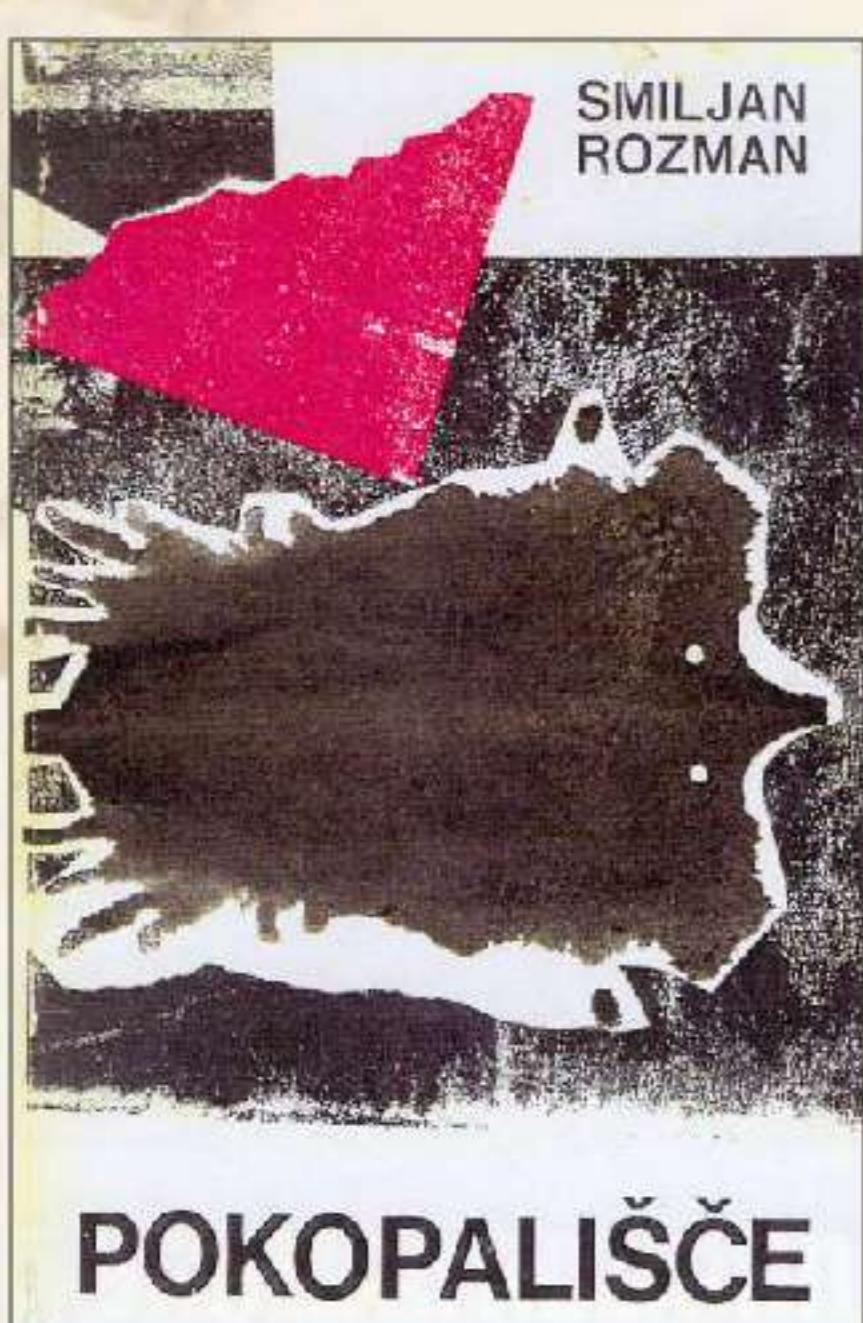
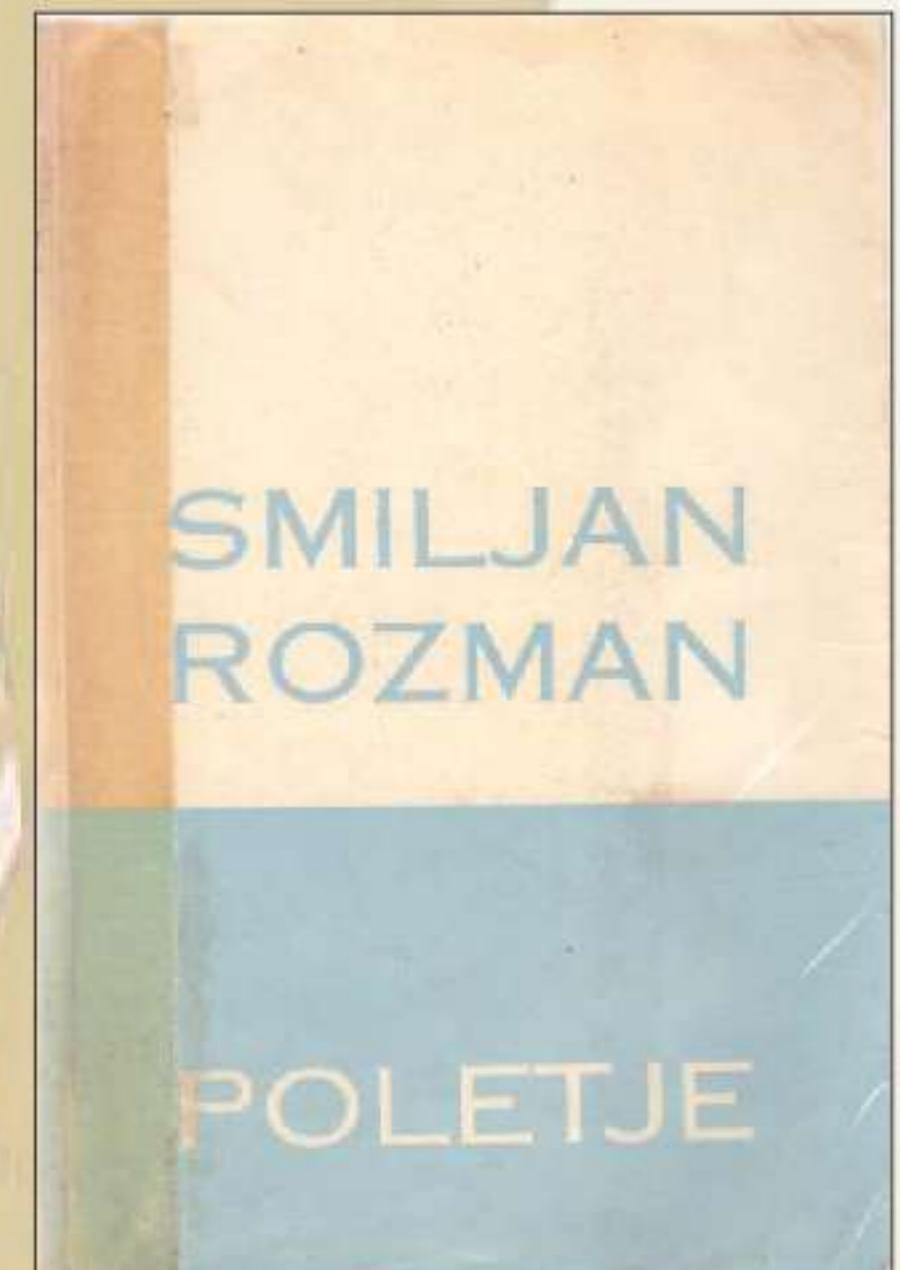
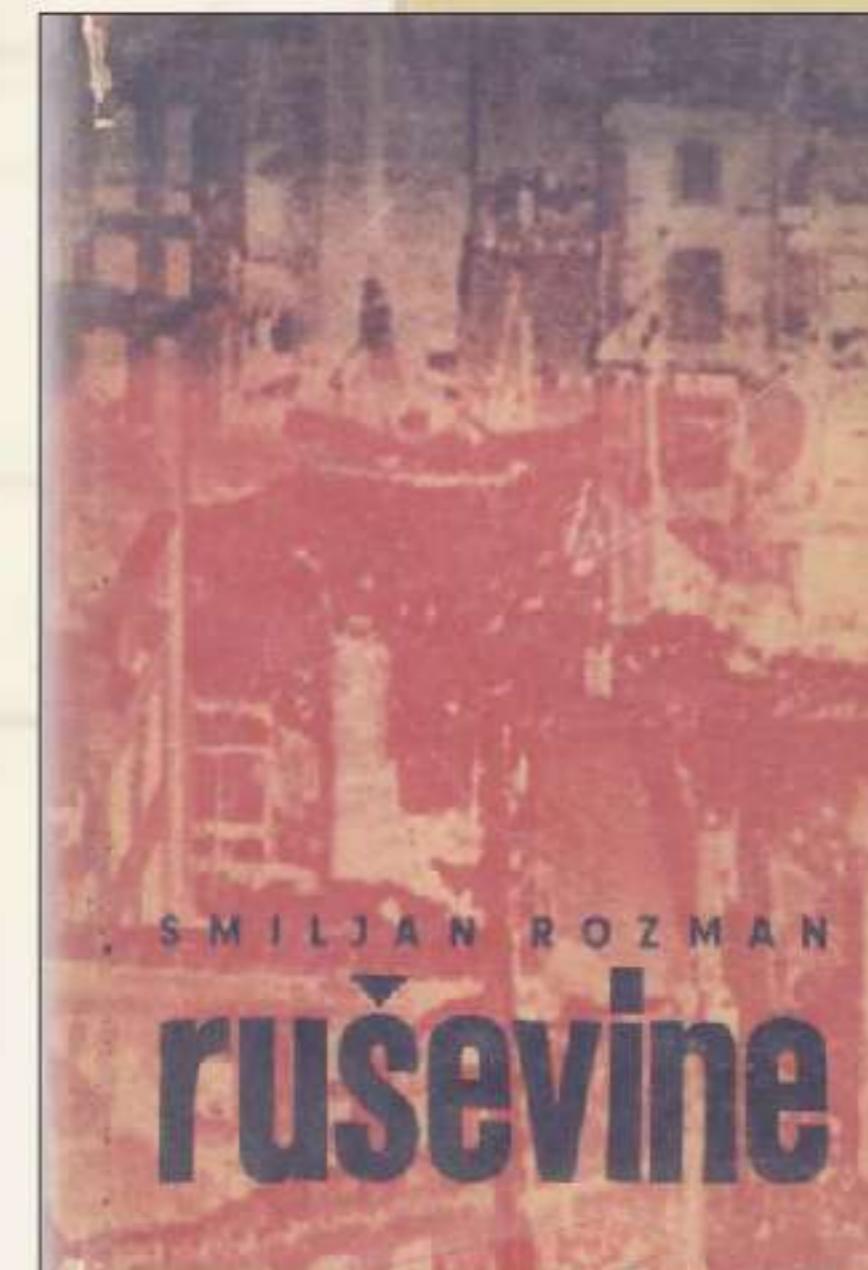
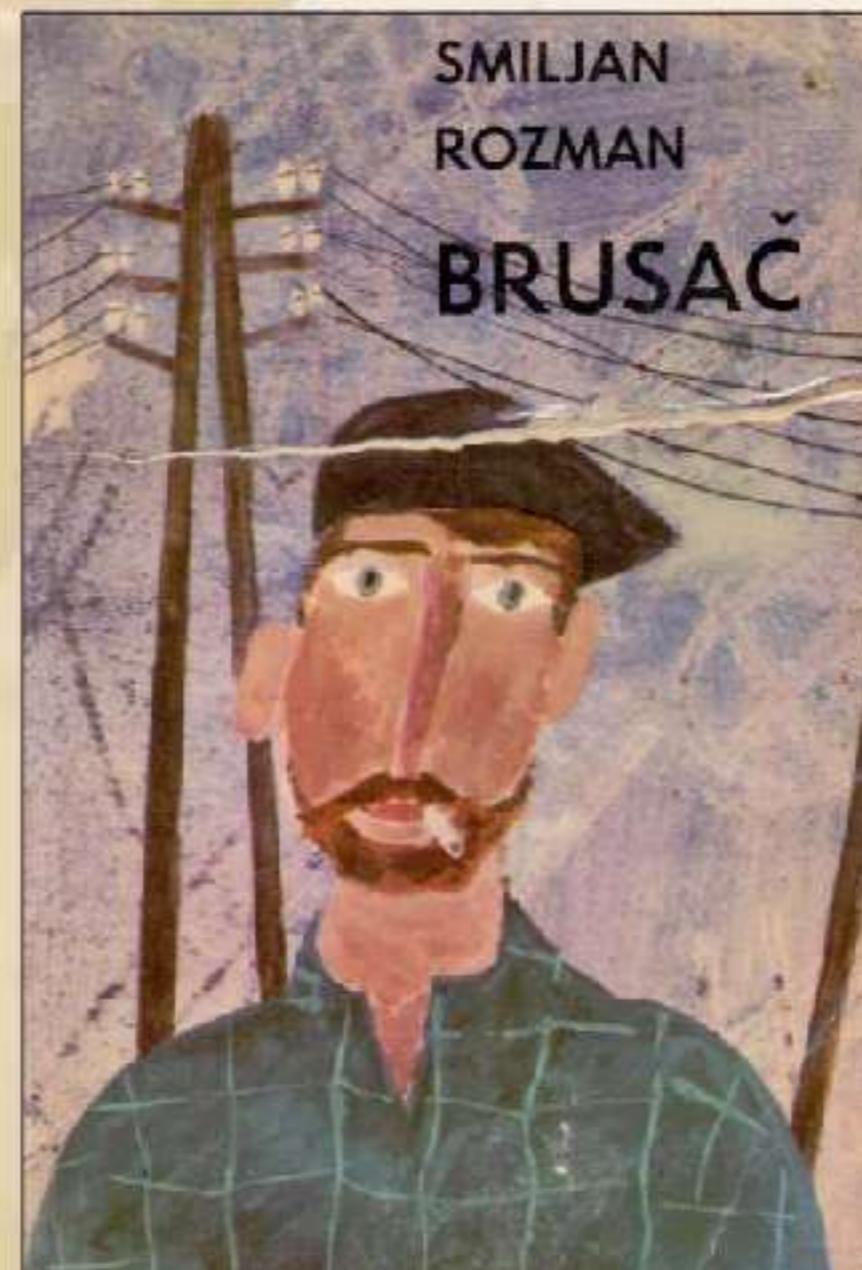
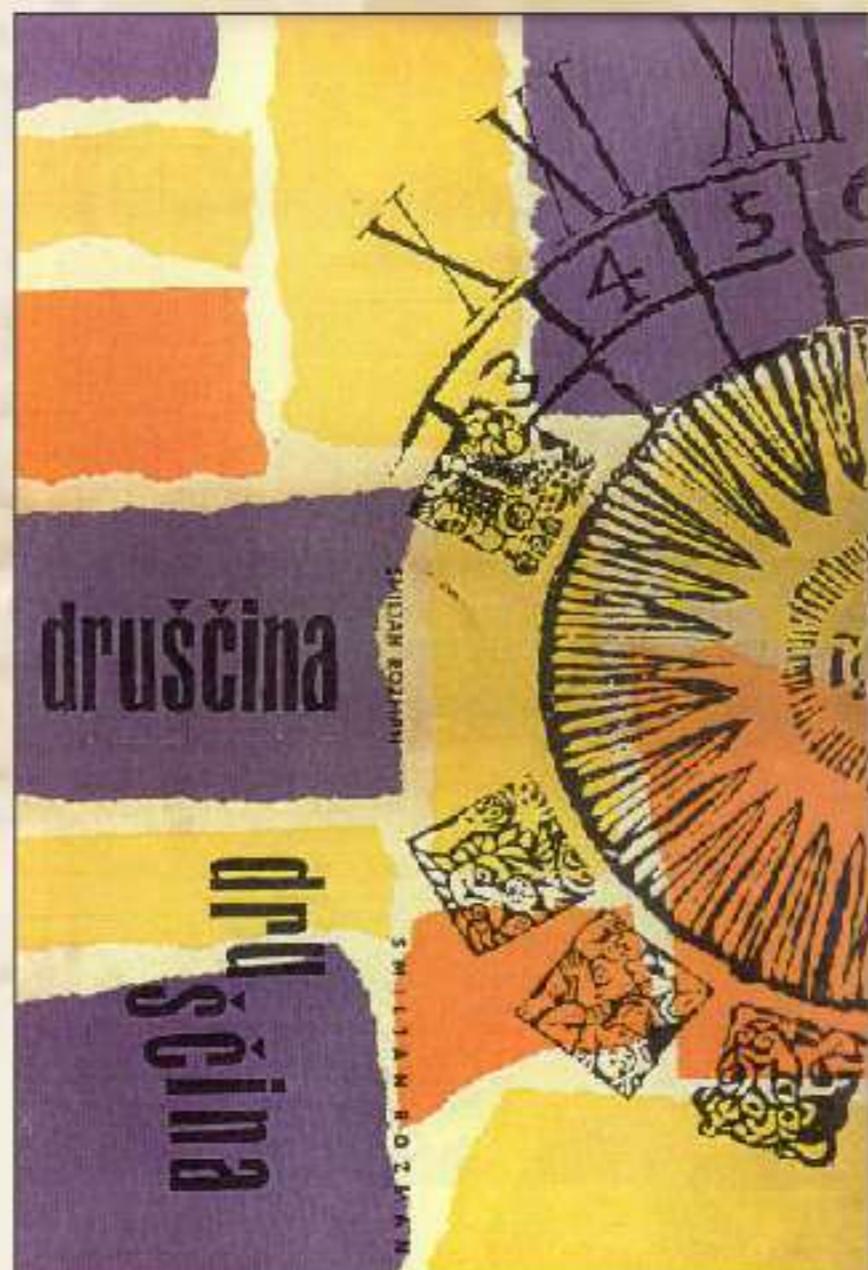
»Ležala je osamljena in pusta med skalnatim sivim pobočjem, ki se je vzpenjalo proti vrhu otoka s svojimi krmežljavimi borovci. Morje je bilo vanjo, jo božalo in prekrivalo z belo peno. Borovci so se upogibali in hreščali v burji. Ležala je pod sivim oblačnim nebom, ki se je v daljavi pogrezalo v belo nakodrane valove. Ostala je sama, kot vsako leto. Sama s soncem, morjem, mesecem in Melito. Ljudje so odšli nazaj na sever in pustili v njej del sebe. Del svojega otroštva, del ljubezni. Zmeraj je bilo tako. Vsako leto. Ostala je sama in sanjarila o ljubeznih, ki so bile in jih ni bilo. O ljubeznih, ki jih ni bilo in so bile. O ljubeznih, ki naj bi bile in jih ni bilo. Sanjarila je zleknjena ob morju, neprizadeta kot sonce, nikoli enaka, z vsakim dnem bogatejša obala.« (Odlomek iz knjige Obala)



»Moja sreča je, da nisem nikoli prenehal biti veliki otrok. Človek nosi svoje otroštvo v sebi do smrti. To je čarownija tega enkratnega in neponovljivega življenja, ki je največji čudež nad čudeži.«



»Zdi se, da se vsa ta moja življenska pot, vse to pehanje odraža v mojem pisanju. Zdi se mi, da mora biti pisatelj celovit človek, da mora poznati čim več profilov ljudi.«



# ROZMAN pisatelj



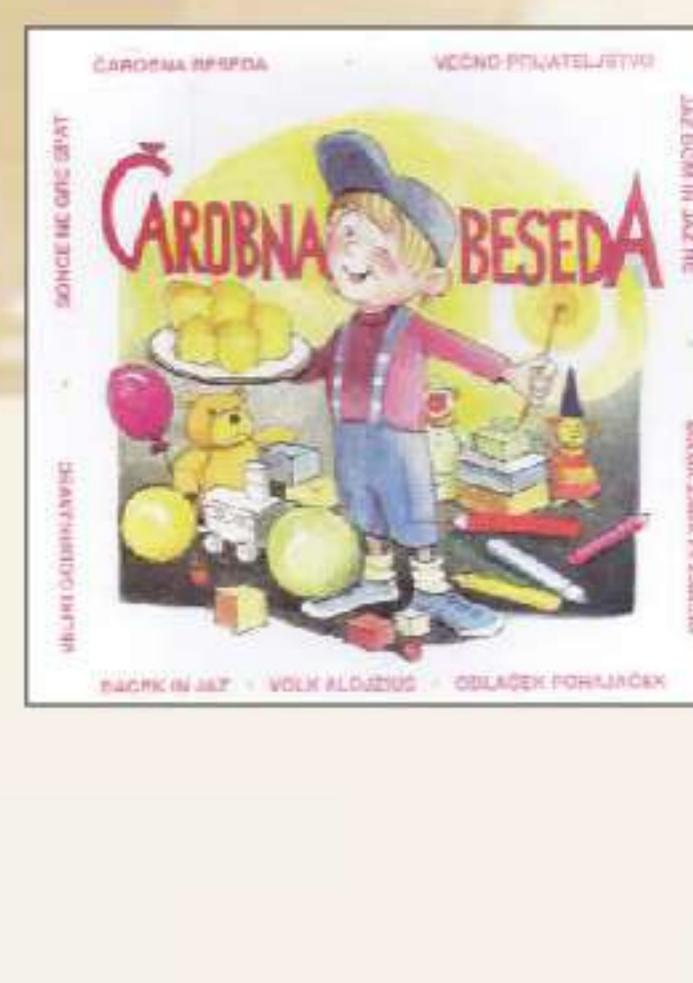
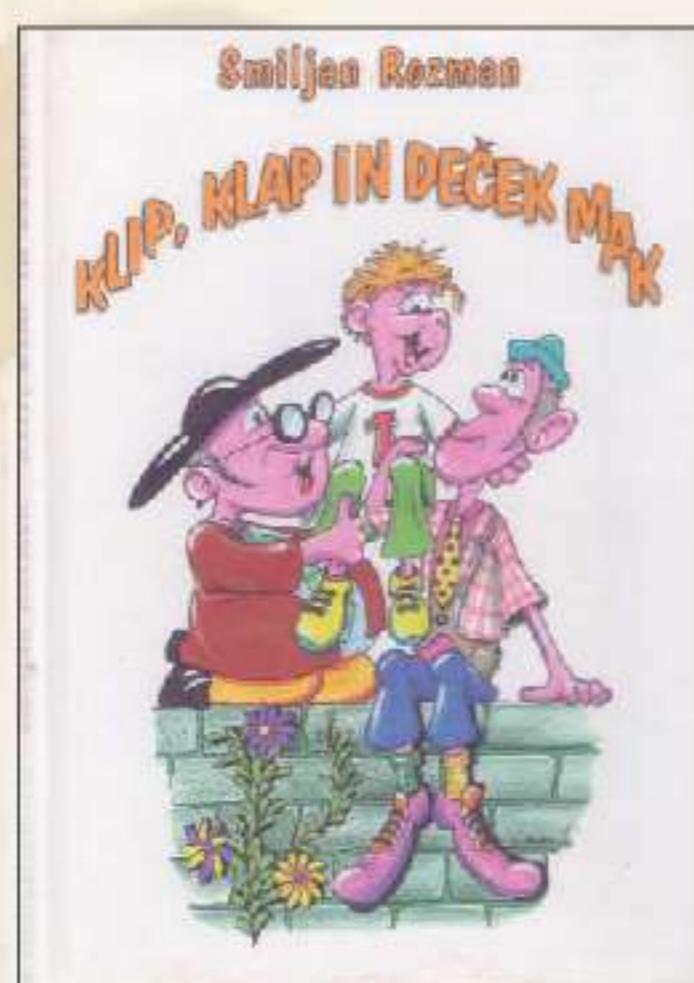
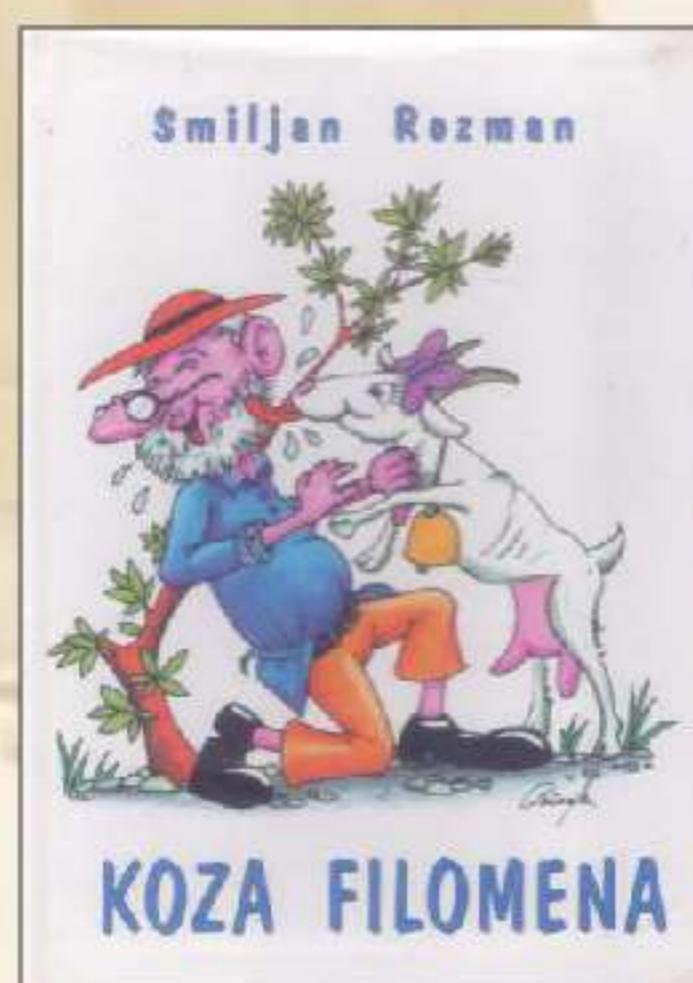
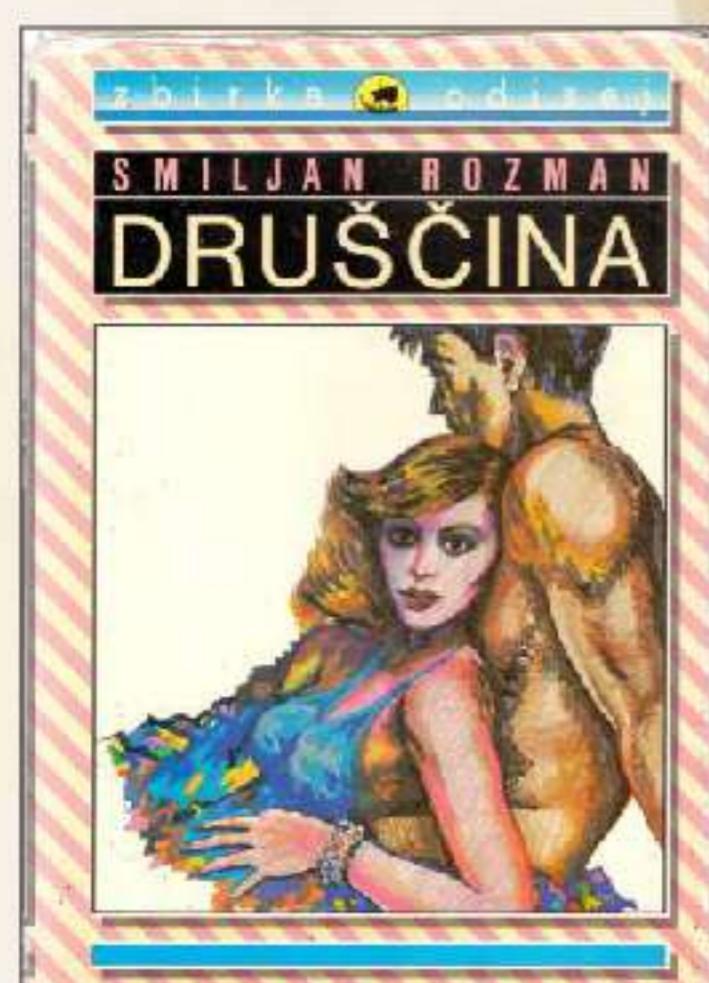
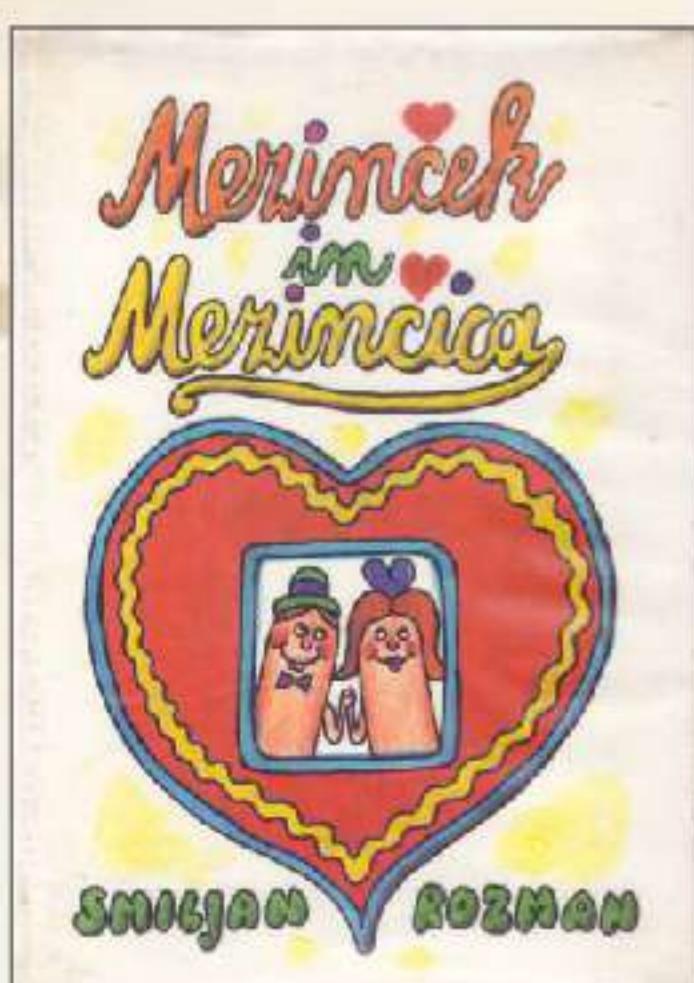
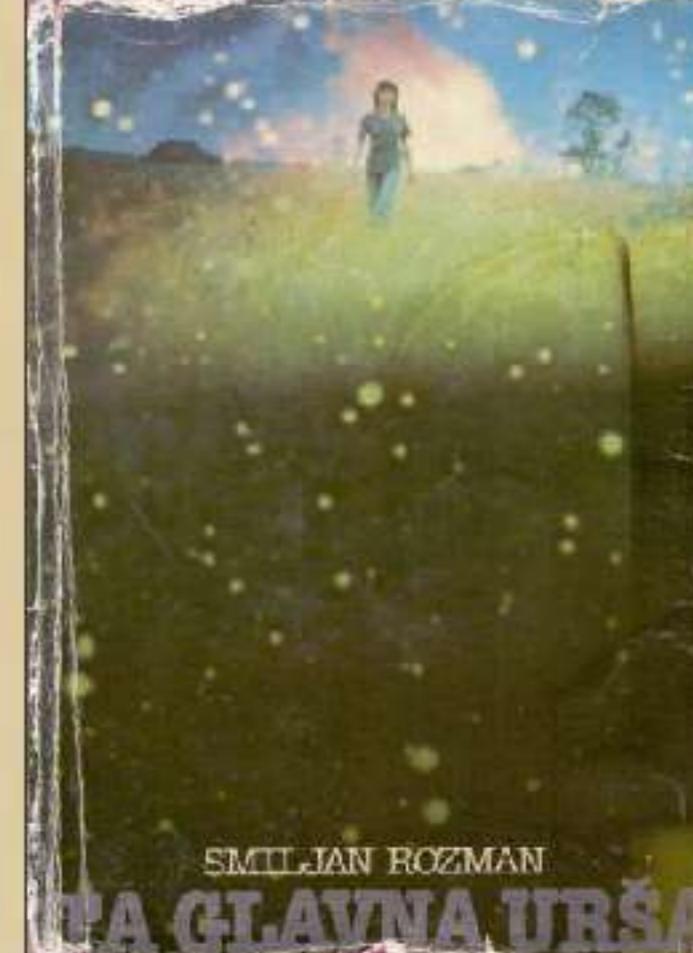
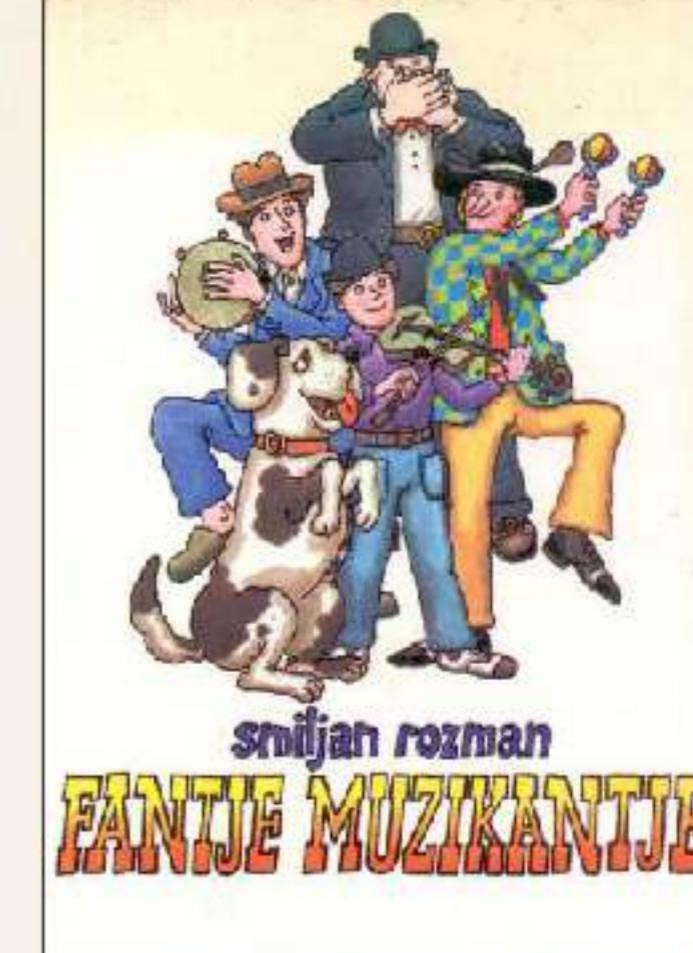
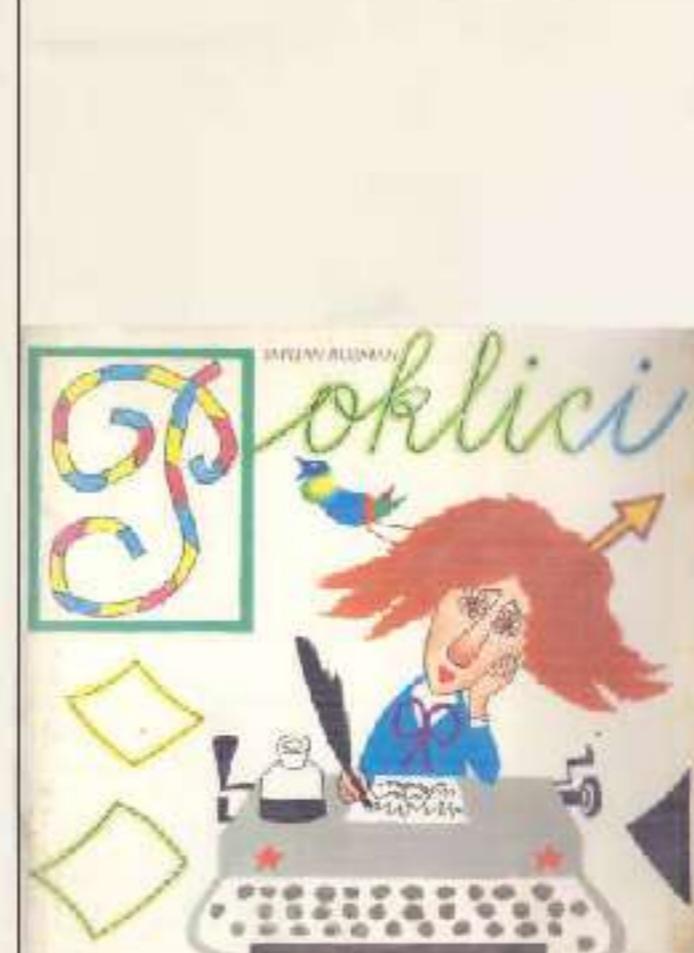
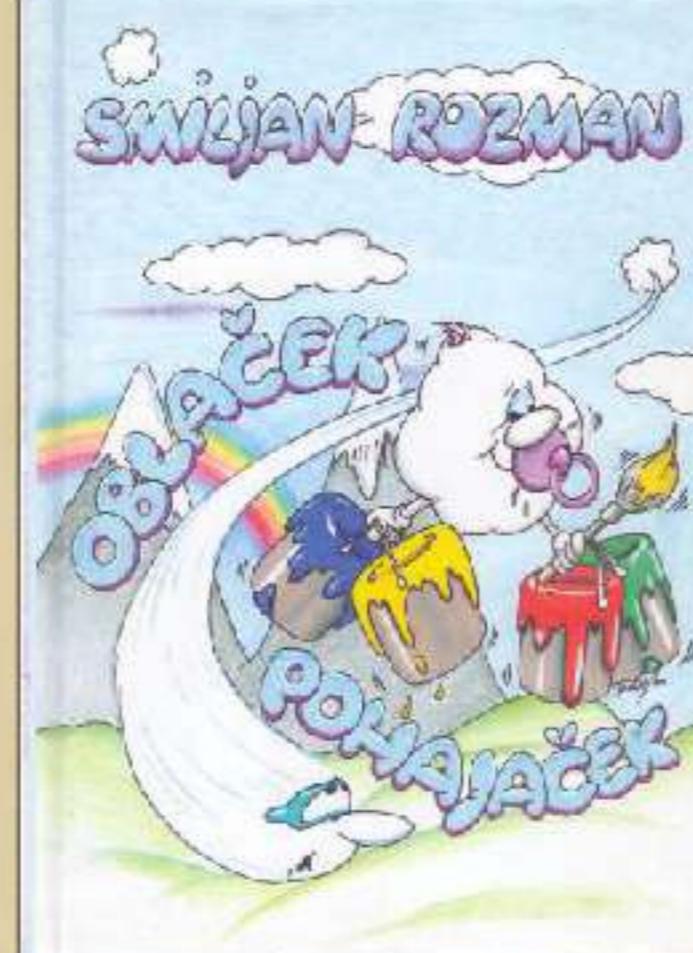
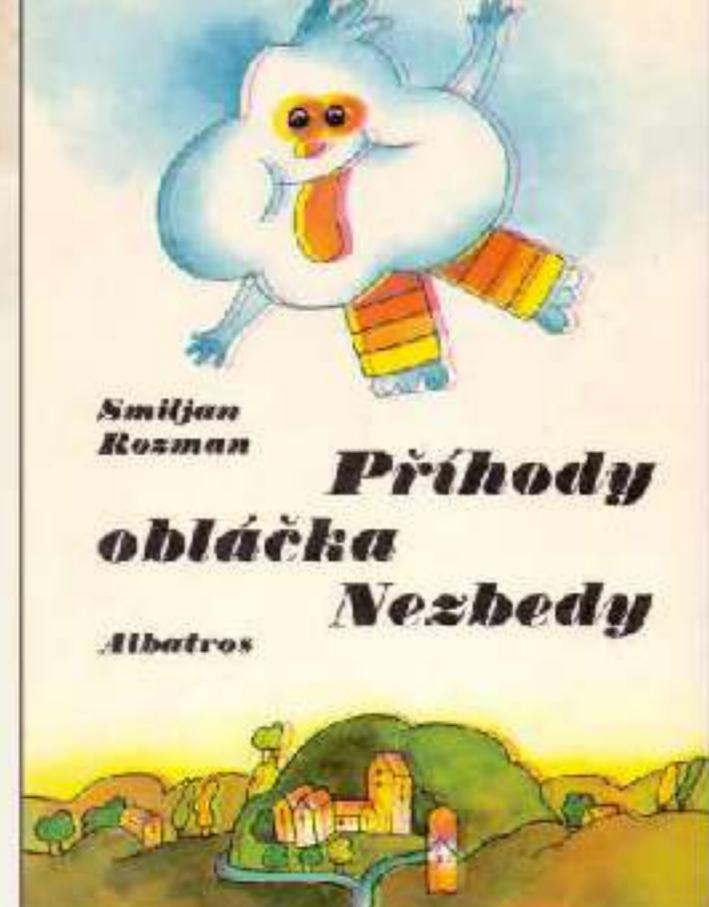
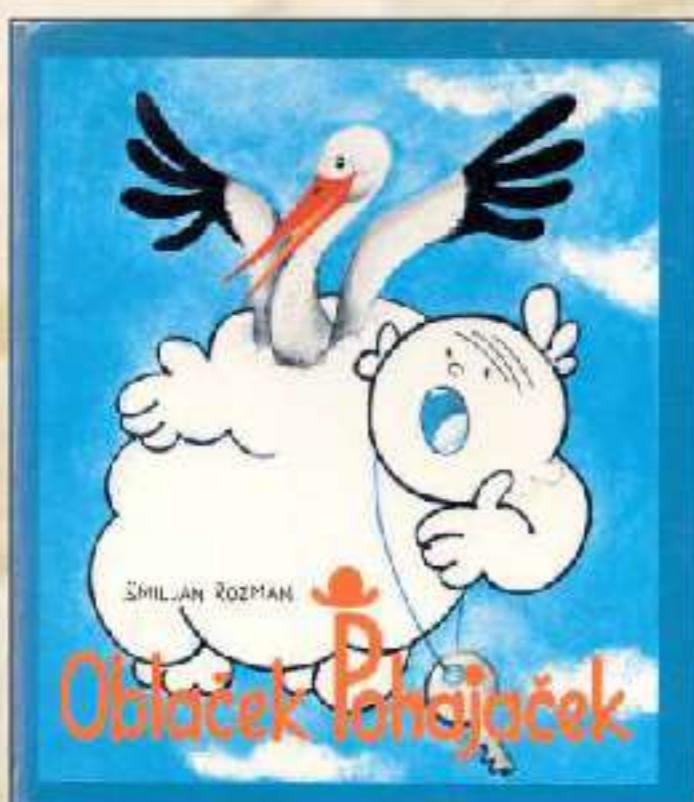
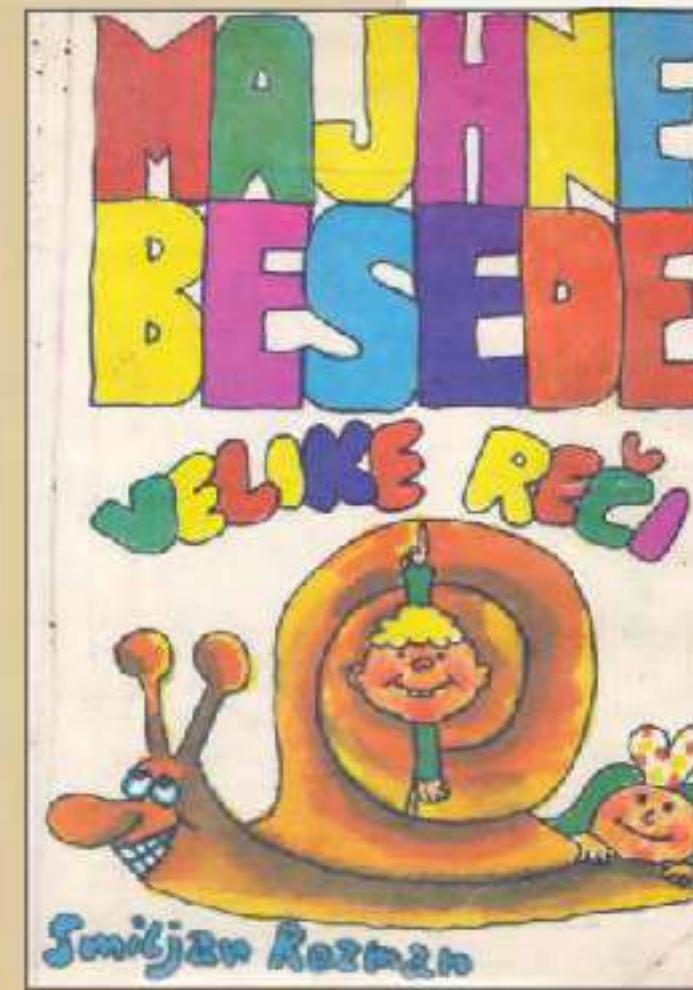
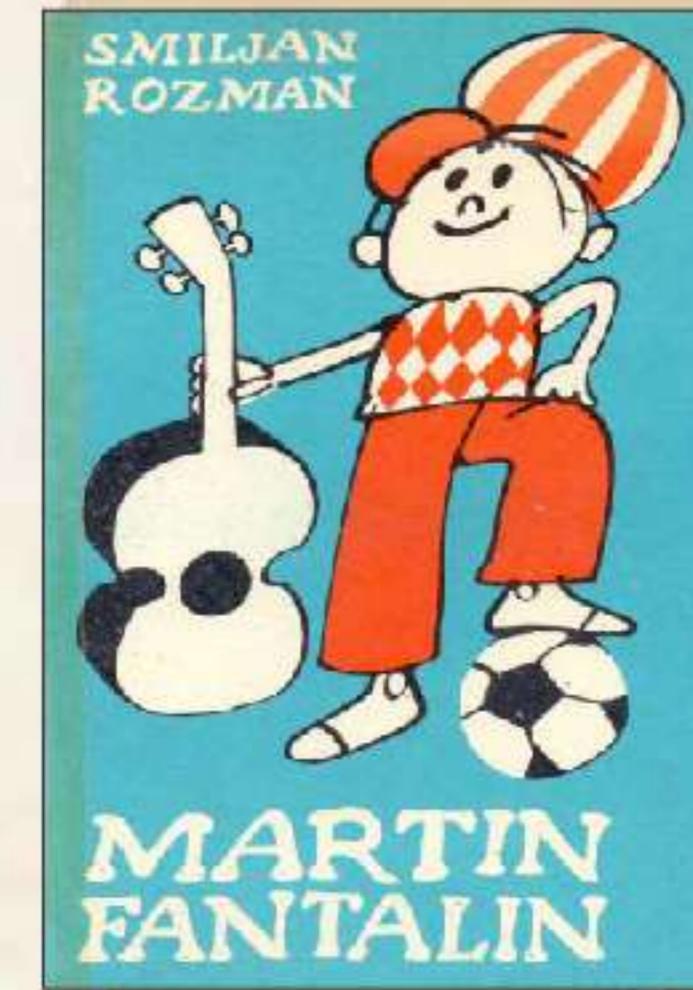
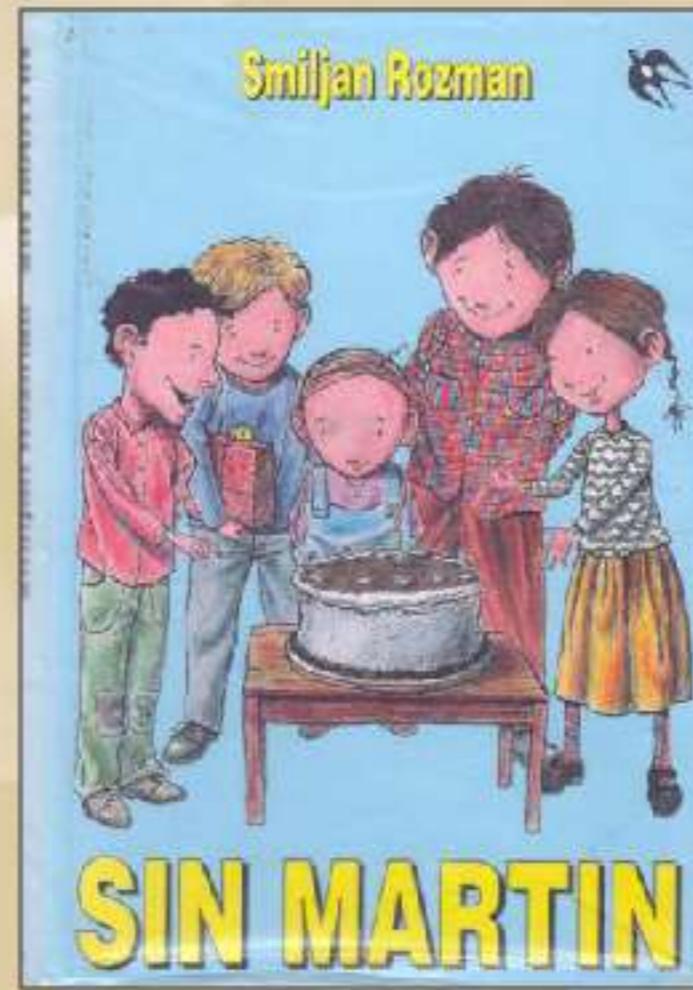
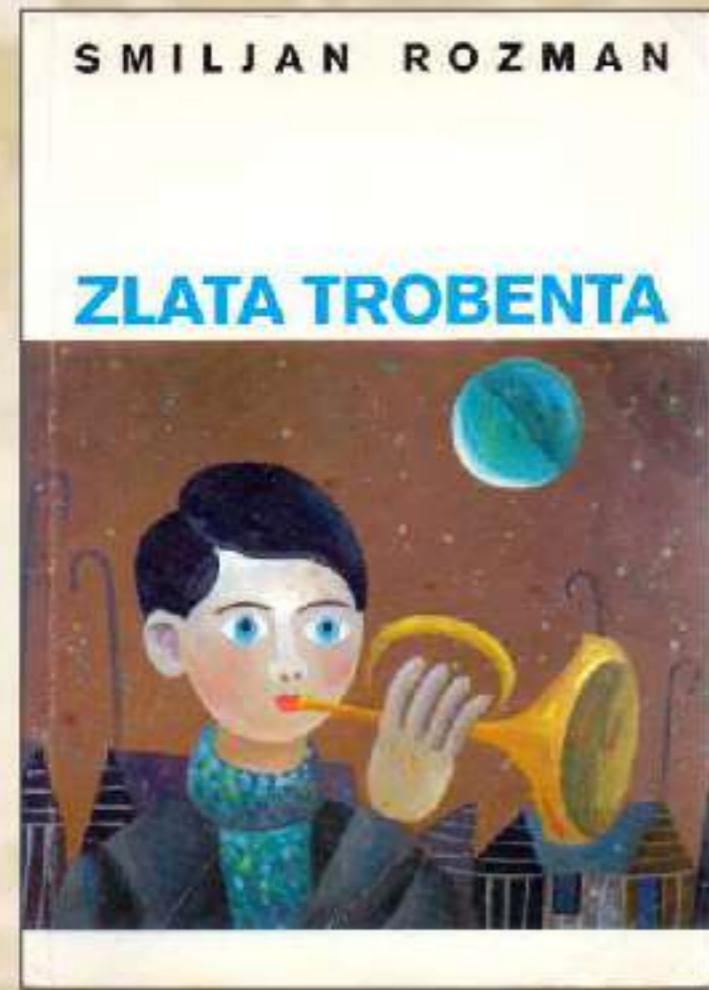
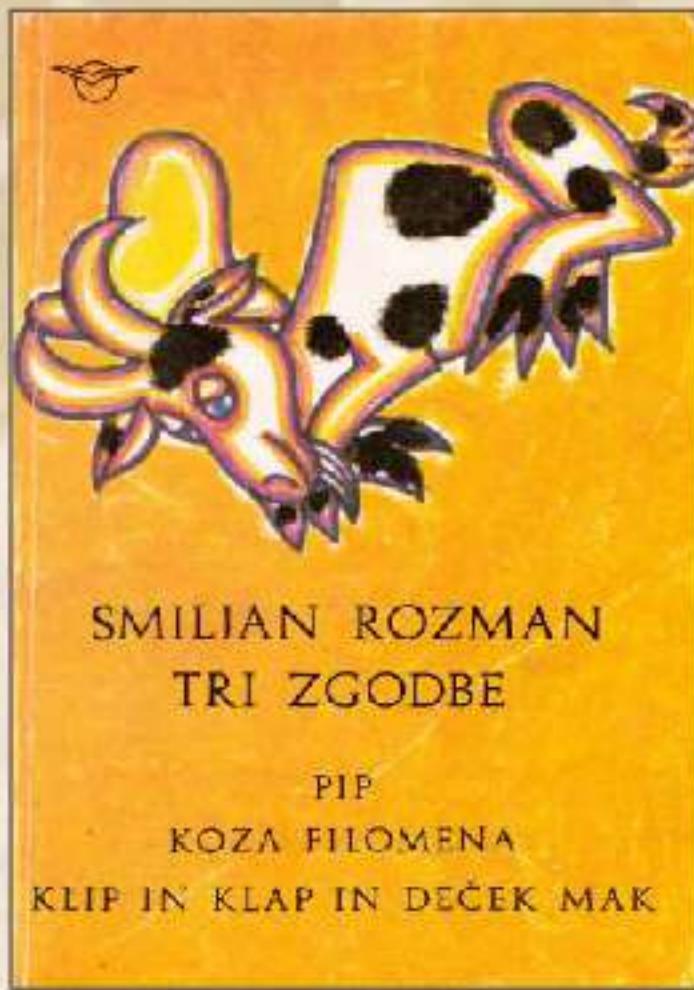
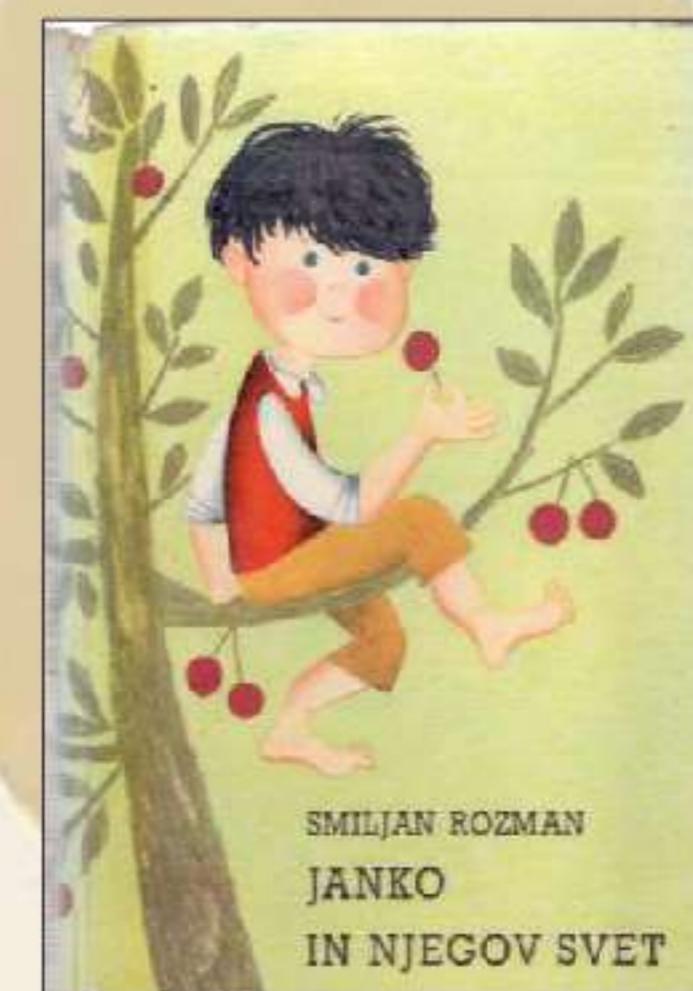
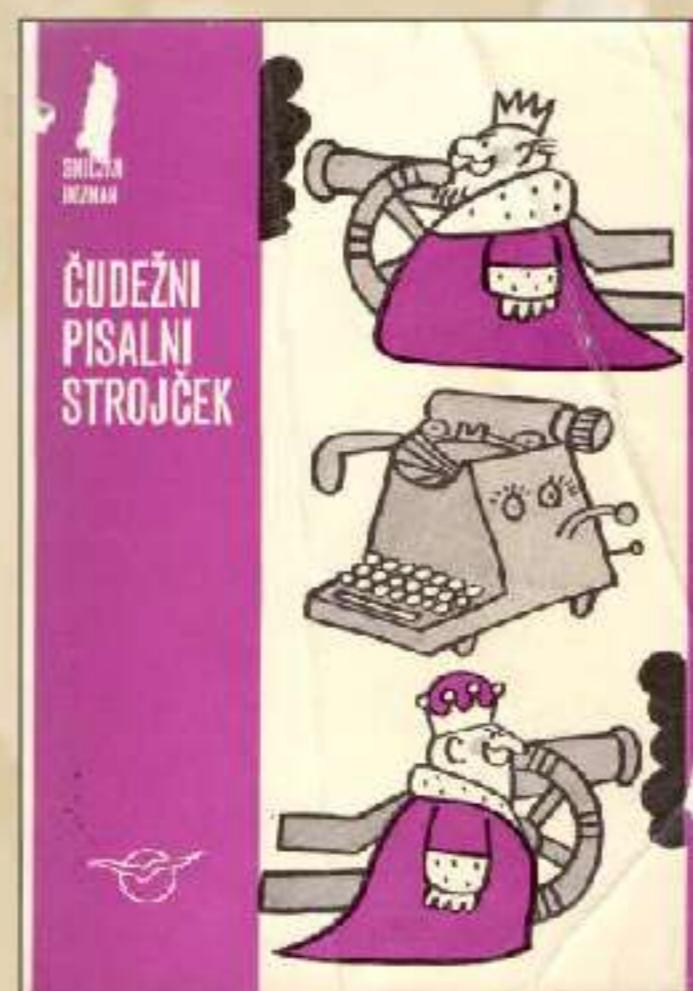
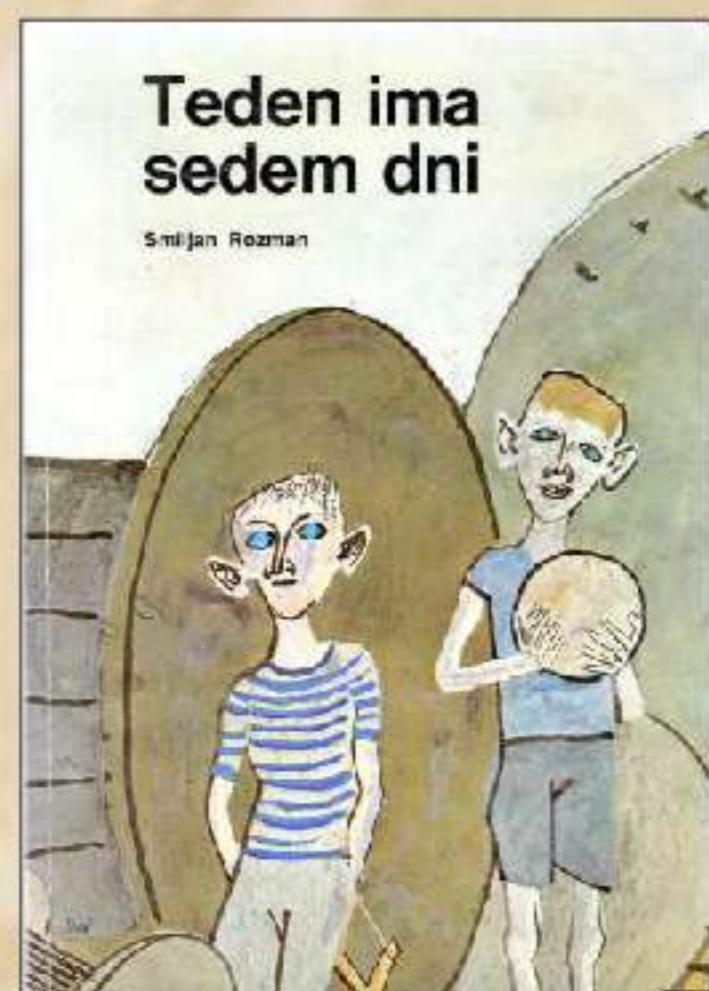
»Humornosti imam vedno dovolj, nekje v ozadju. Kvazipedagoške zadeve mi niso všeč. Pri mladinski književnosti pazim, da sem čim manj pedagoški, da otrokom prikažem življenje kot nekaj, kar je vredno živeti.«

»Mladinske književnosti sem se lotil verjetno zato, ker ostajamo do smrti otroci.«

## Bibliografija

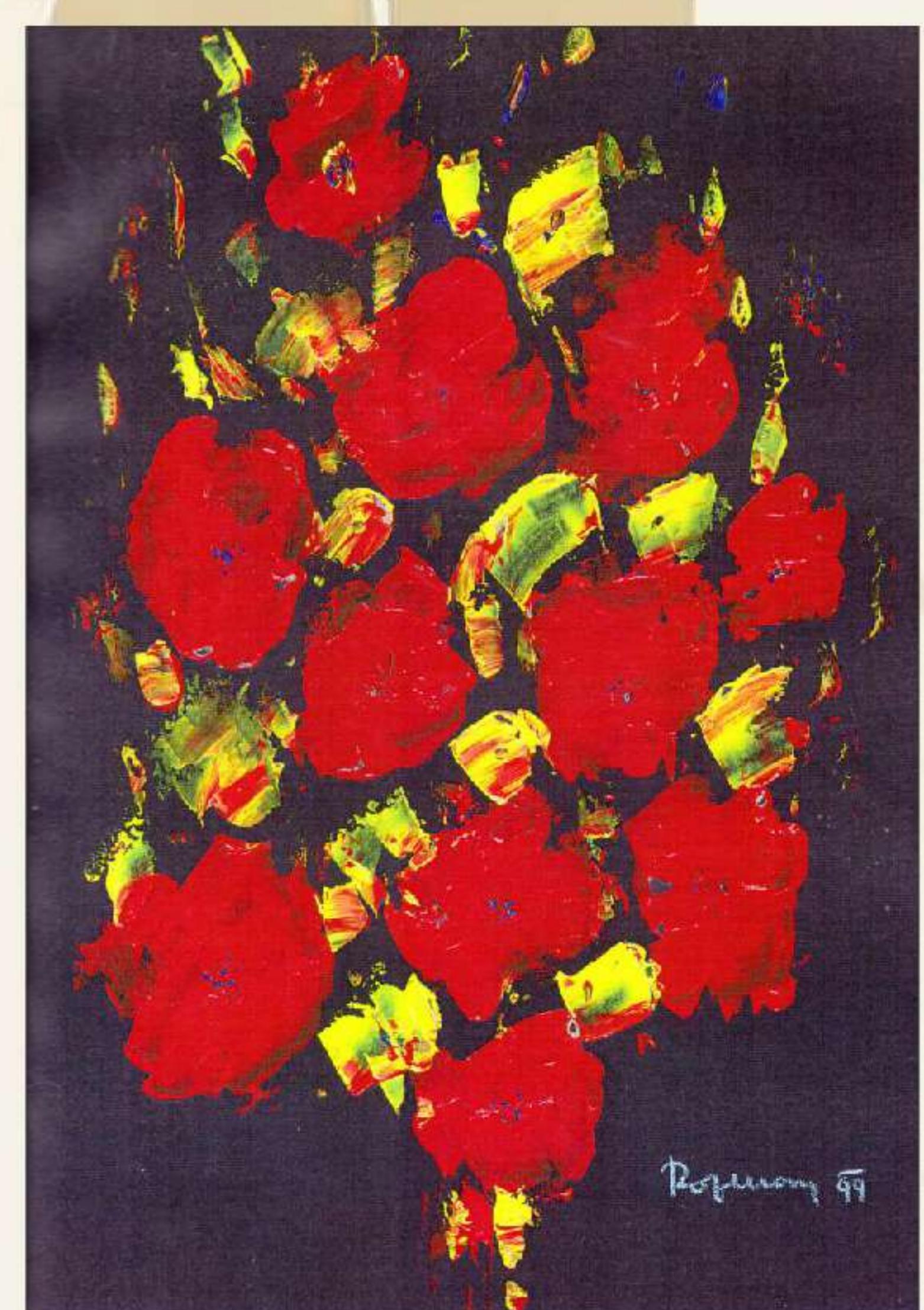
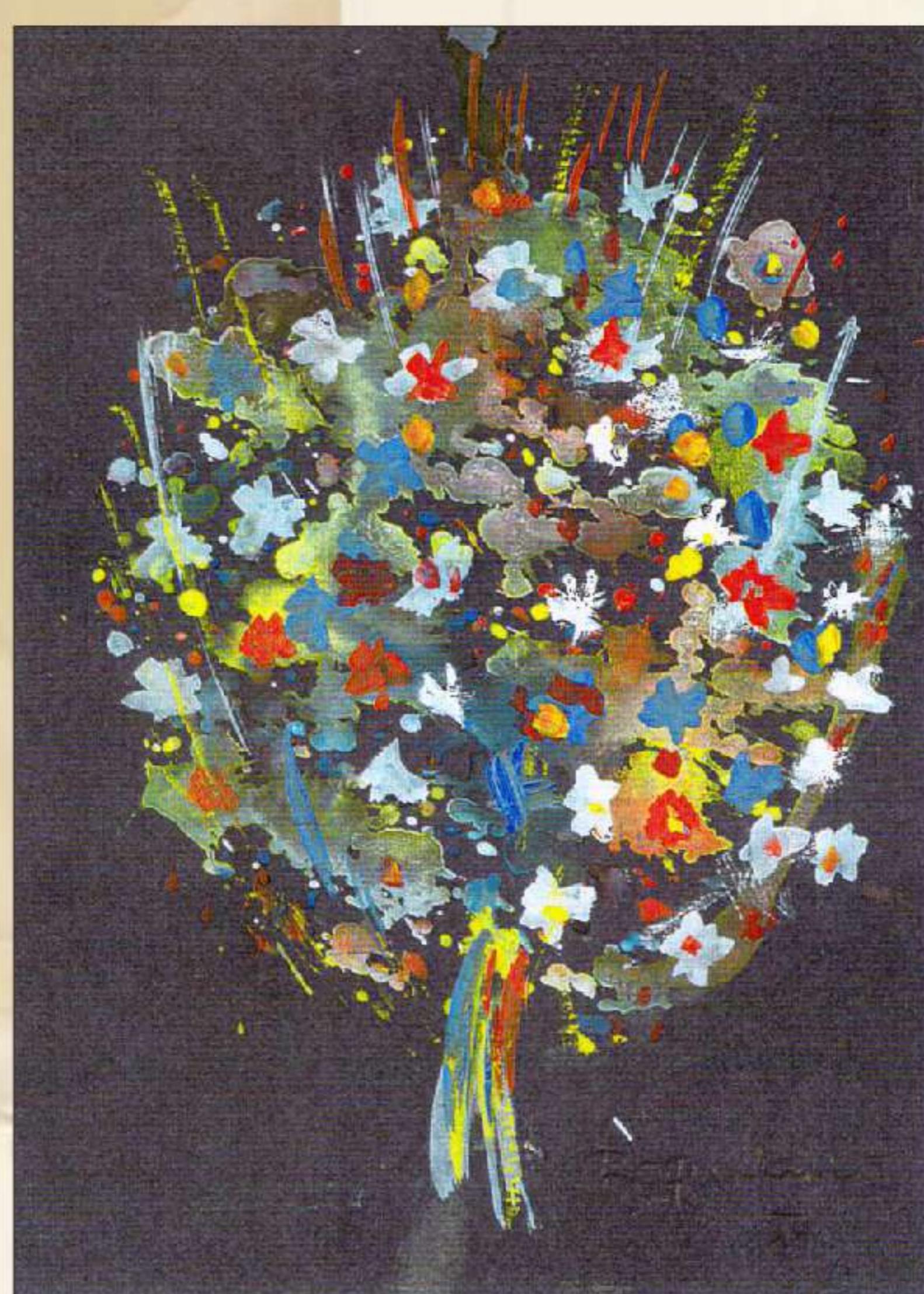
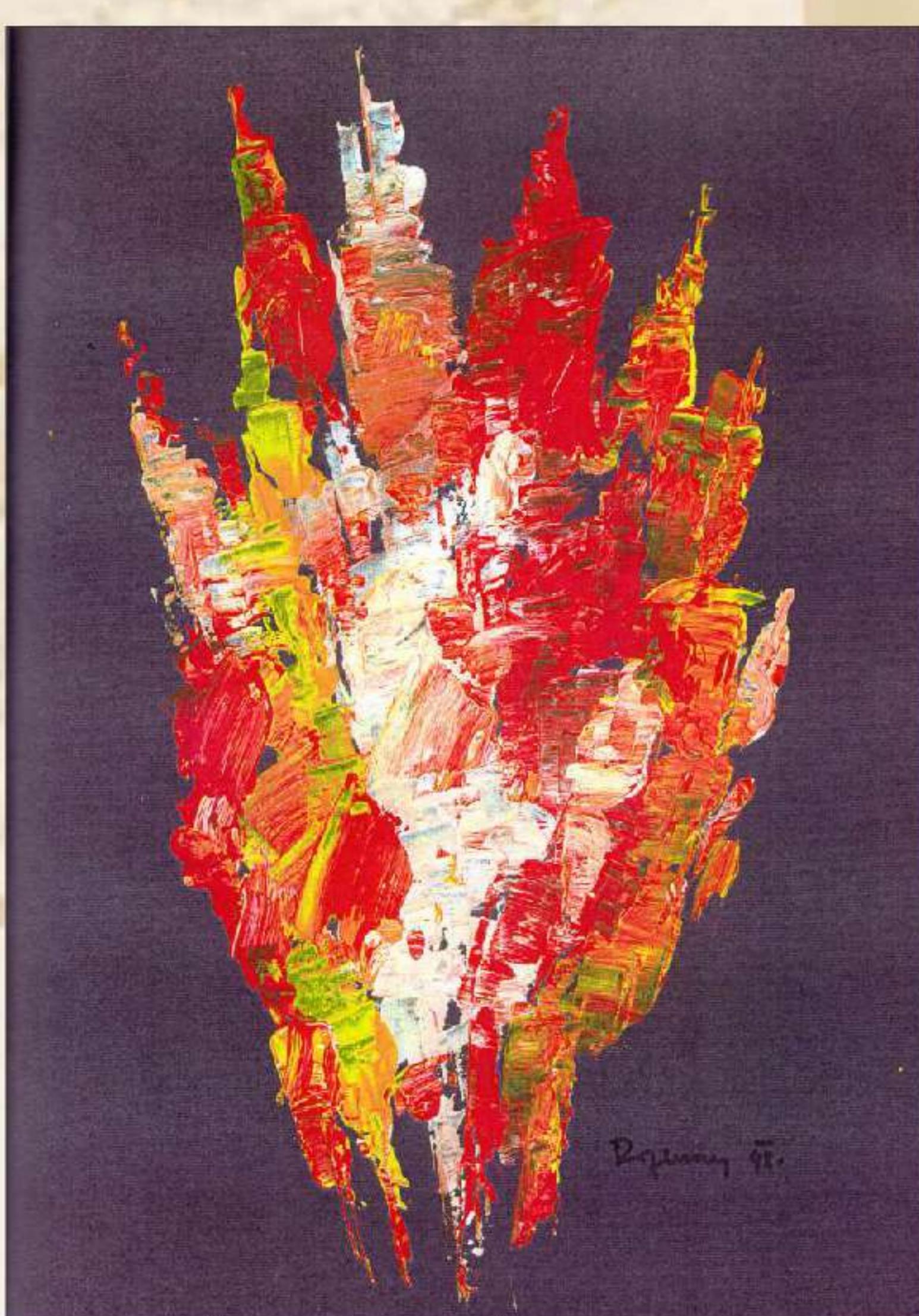
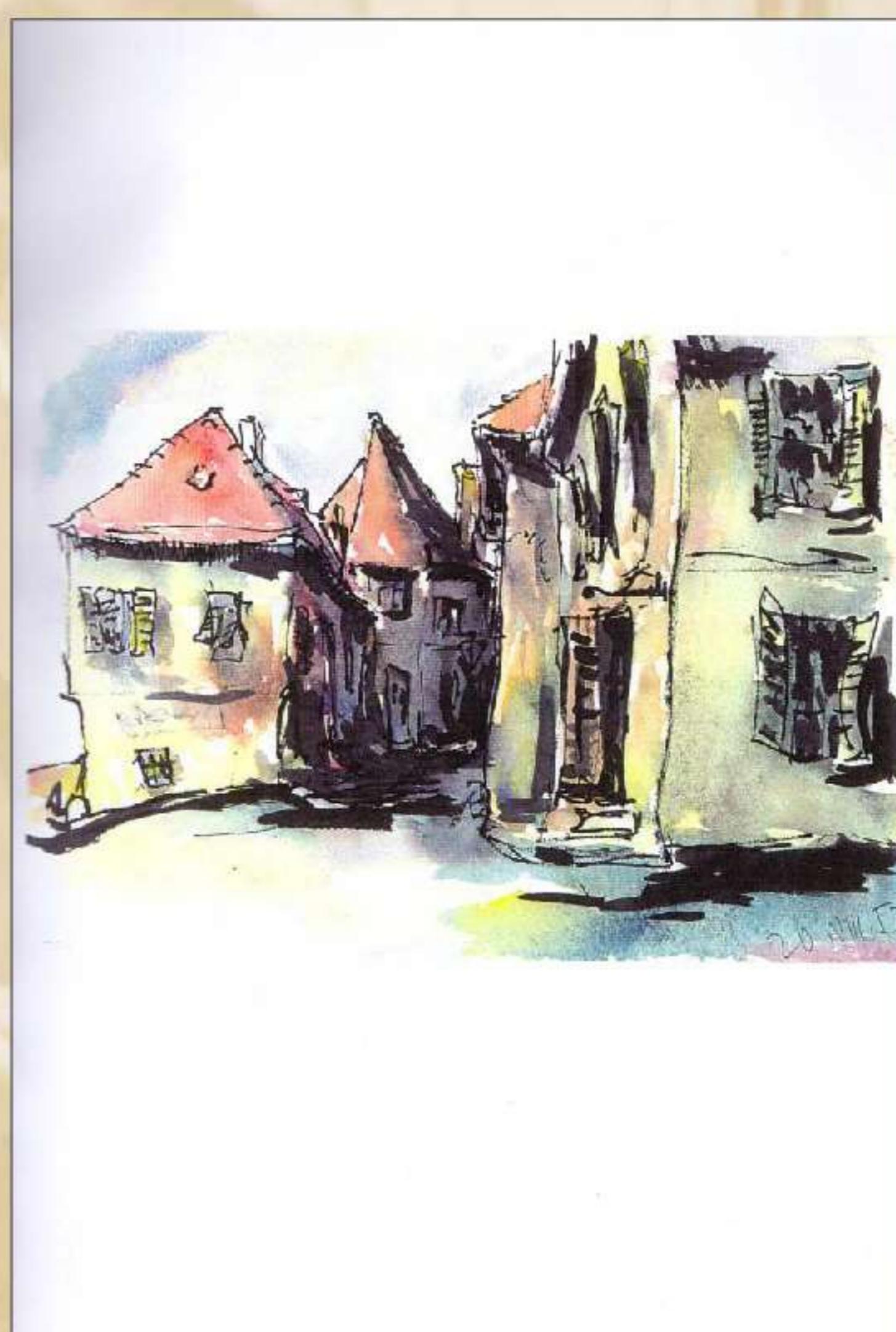
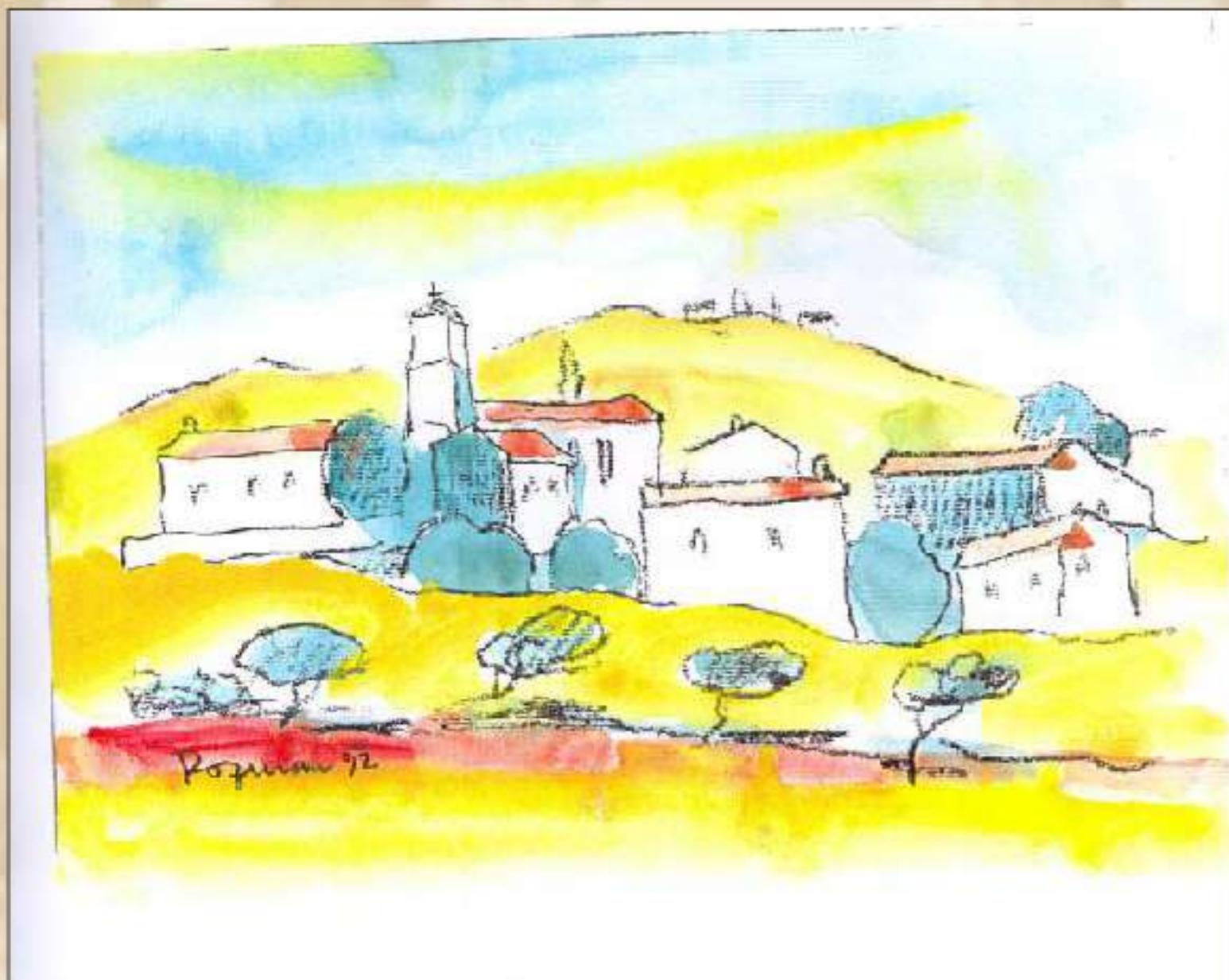
### Pripovedna dela za mladino

- Teden ima sedem dni, sedem dni ima teden (1962)  
Čudežni pisalni strojček (1966)  
Reporter Tejč poroča (1968)  
Janko in njegov svet (1969)  
Lov za ukradenimi milijoni (1969)  
Tri zgodbe (1970)  
Zlata trobenta (1971)  
Sin Martin (1974)  
Martin fantalin (1976)  
Majhne besede, velike reči (1976)  
Čarobni pisalni strojček (1976 - zvočna kaseta)  
Oblaček Pohajaček (1978)  
Poklici (1978)  
Fantje muzikantje (1979)  
Lietajuci tanier (1980)  
Ta glavna Urša (1981)  
Mezinček in Mezinčica (1983)  
Prihodi oblačka Nezbedy (1987)  
Tvrdohlava Urša (1988)  
Klip, klap in deček Mak (1999)  
Koza Filomena (1999)  
Pes Pip (1999)  
Čarobna beseda (2005 - zgoščenka)  
Čarobni pisalni strojček (2006 - zgoščenka)



# ROZMAN *slikar*

»Slikarstvo mi je dopolnitev pisateljevanja. Ko se utrudim pisanja, primem za čopič. Ko se utrudim slikanja, se spet povnem k pisanju. Najtežje je nekaj početi brez volje, psihično utrujen, ker moraš. Če ti pa delo teče, ob njem uživaš. To je zame nekaj najlepšega.«



# ROZMAN *v družini*



S sinom Martinom



Družina



Bratje



Z mamo



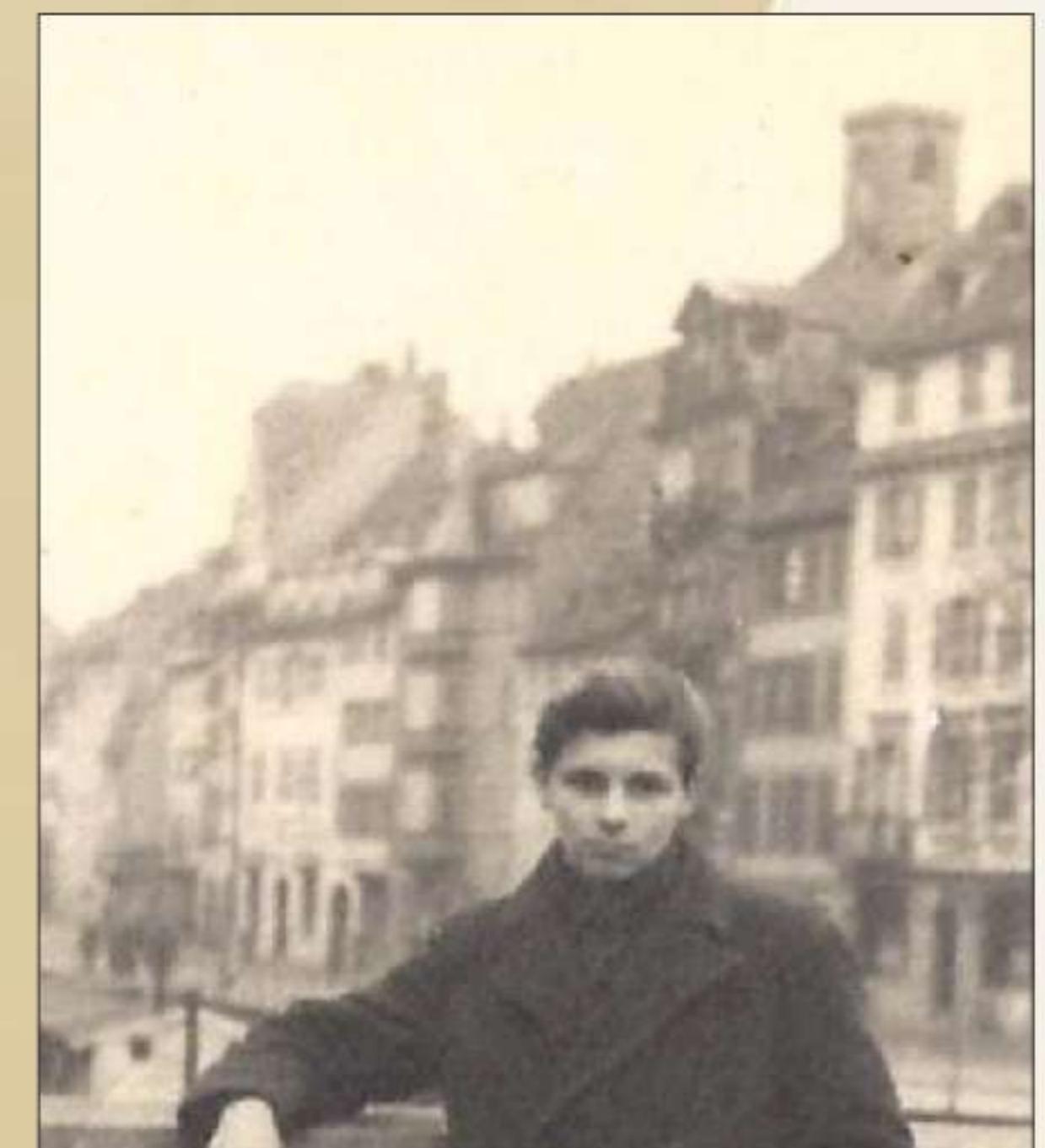
S starši in starimi starši



Z dedkom Jankom in babico Marijo



Mali šofer



Sin Martin



Oče Smiljan in sin Martin



Mladenič

# ROZMAN *s prijatelji in kolegi*



Niko Grafenauer, Anton Ingolič, ... na Muljavi



Na Prežihovini s Francetom Bevkom, Vorančeve Marijo, Suhodolčanovo hčerko ...



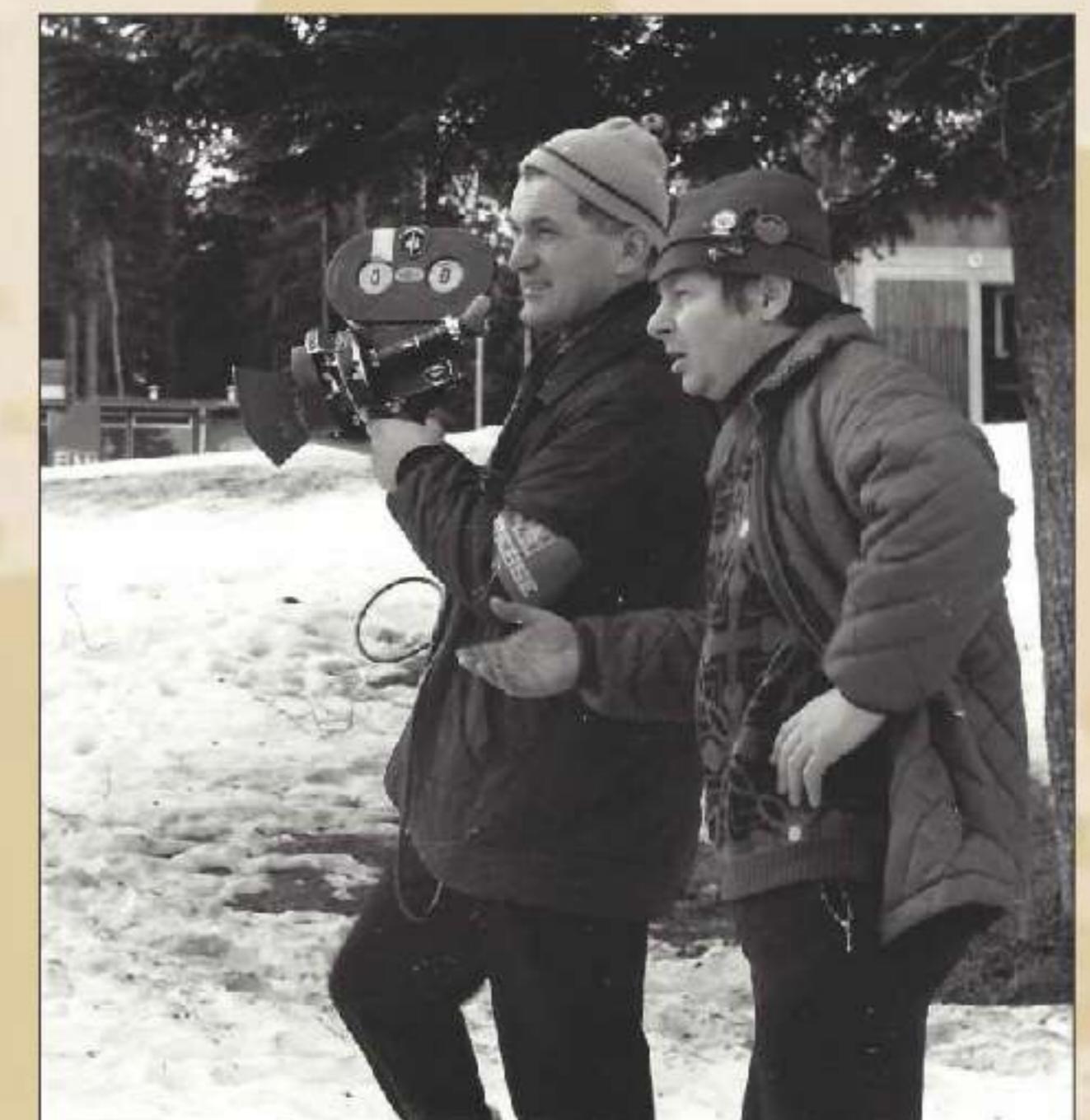
Germana in France Bevk



Z Dragom Druškovičem



Z Janom Kavčičem, Janezom Čukom in Aleksandrom Marodičem



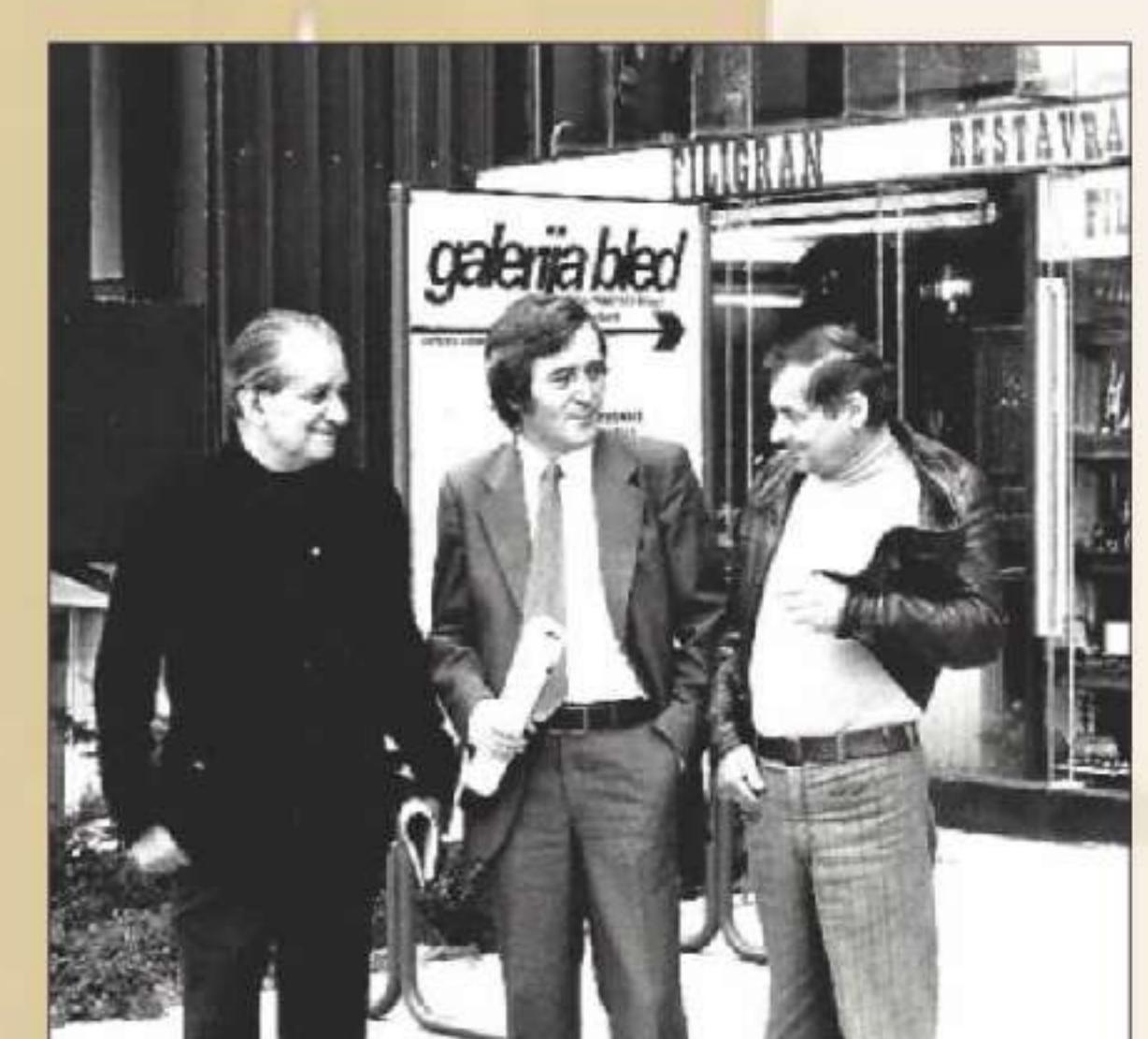
Z Ivanom Marinčkom na Zlati lisici



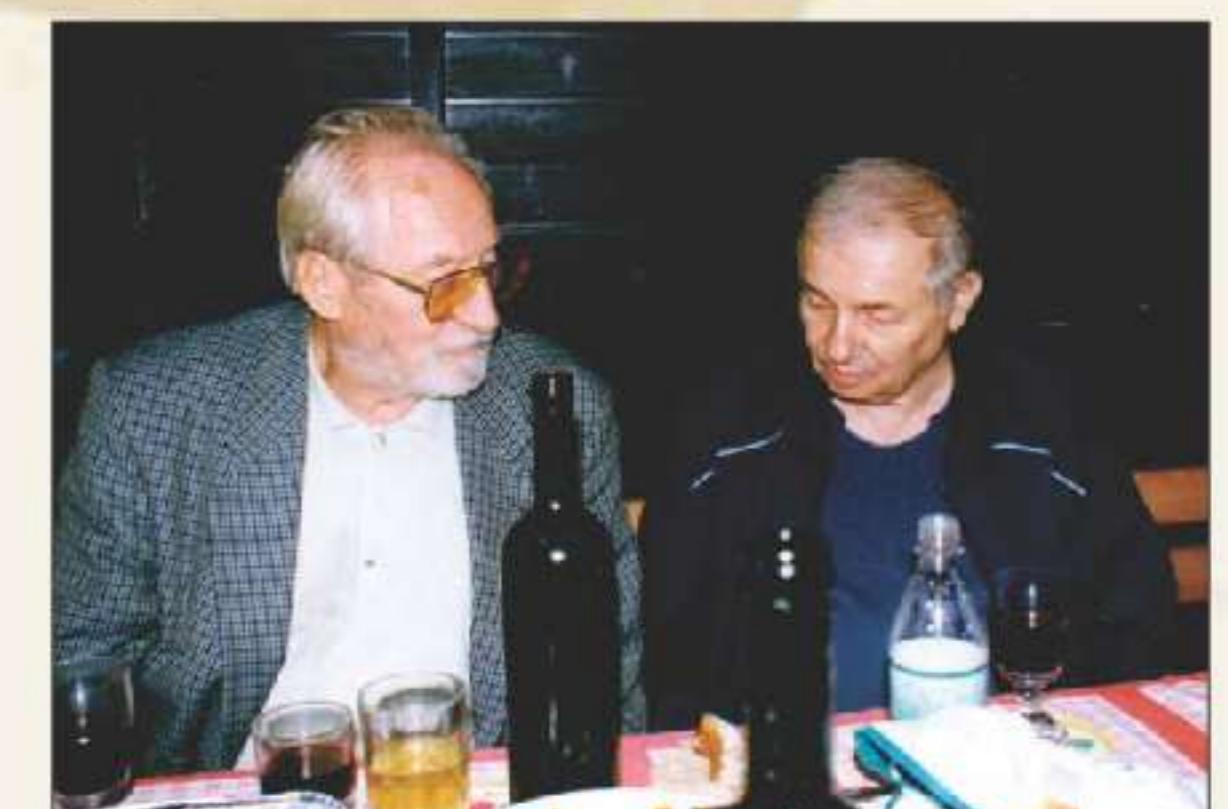
Taras Kermauner, Leopold Suhodolčan, Ivan Minatti, Vlado Habjan



Poroka - od leve: Tonka Menart, Germana drži Nino Kovič, zraven je Janez Menart, Andreja Tauber, Nuša Kovič, Stane Saksida in Metod ..., natakarica. V ospredju Smiljan, Kajetan Kovič in Jože Tisnikar.



Filip Kumbatović (Filip Kalan), Jean Charles Lombard, Smiljan Rozman



Pavček in Rozman

# ROZMAN pesnik, scenarist, režiser ...

## Bibliografija

### Drame

Tri igre (1974): Veter (1964), Zvonovi (1972), Blaž prekrščevalec (1967)  
Strah (1975)  
Vrtačnik (1980)

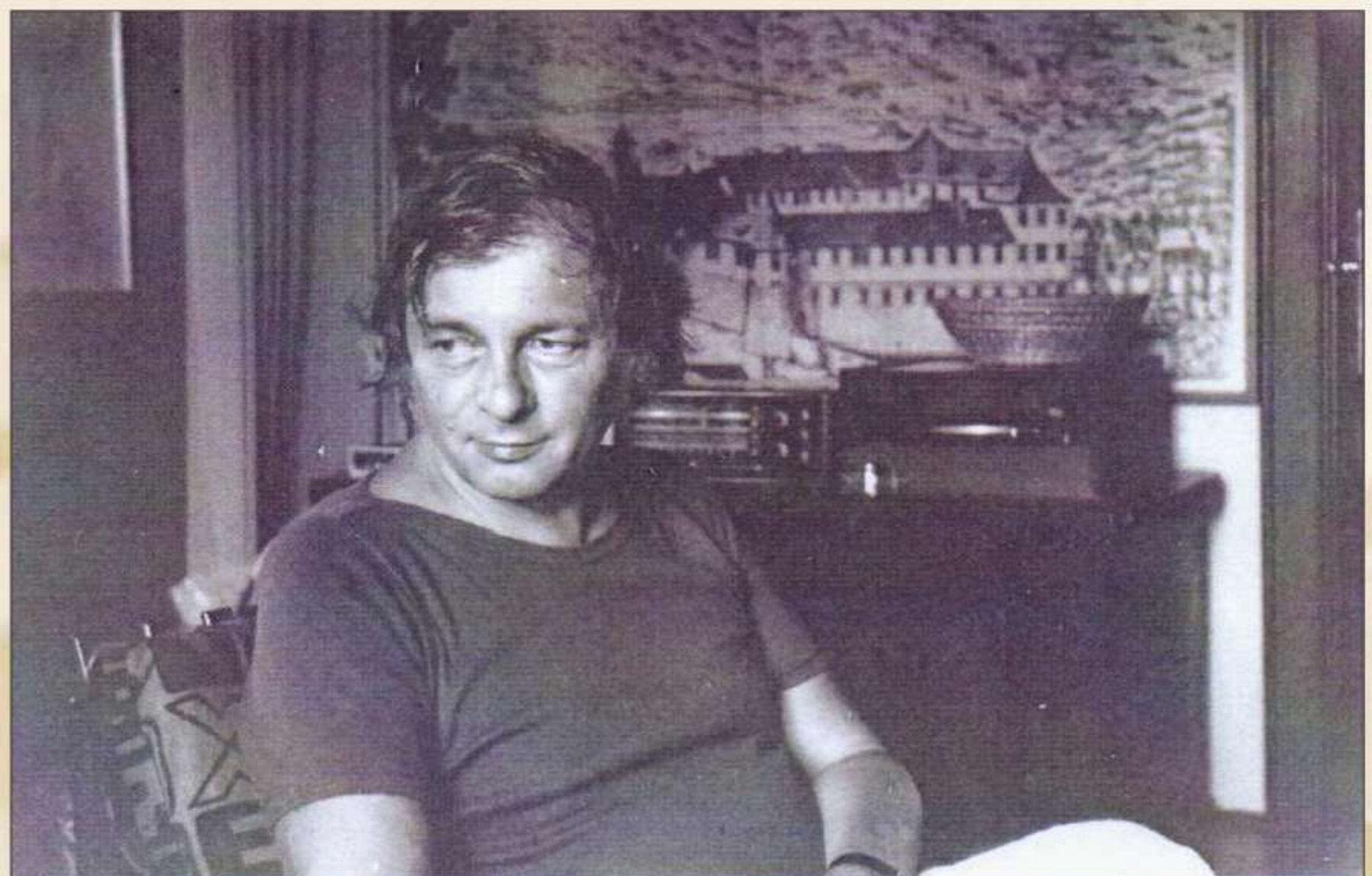
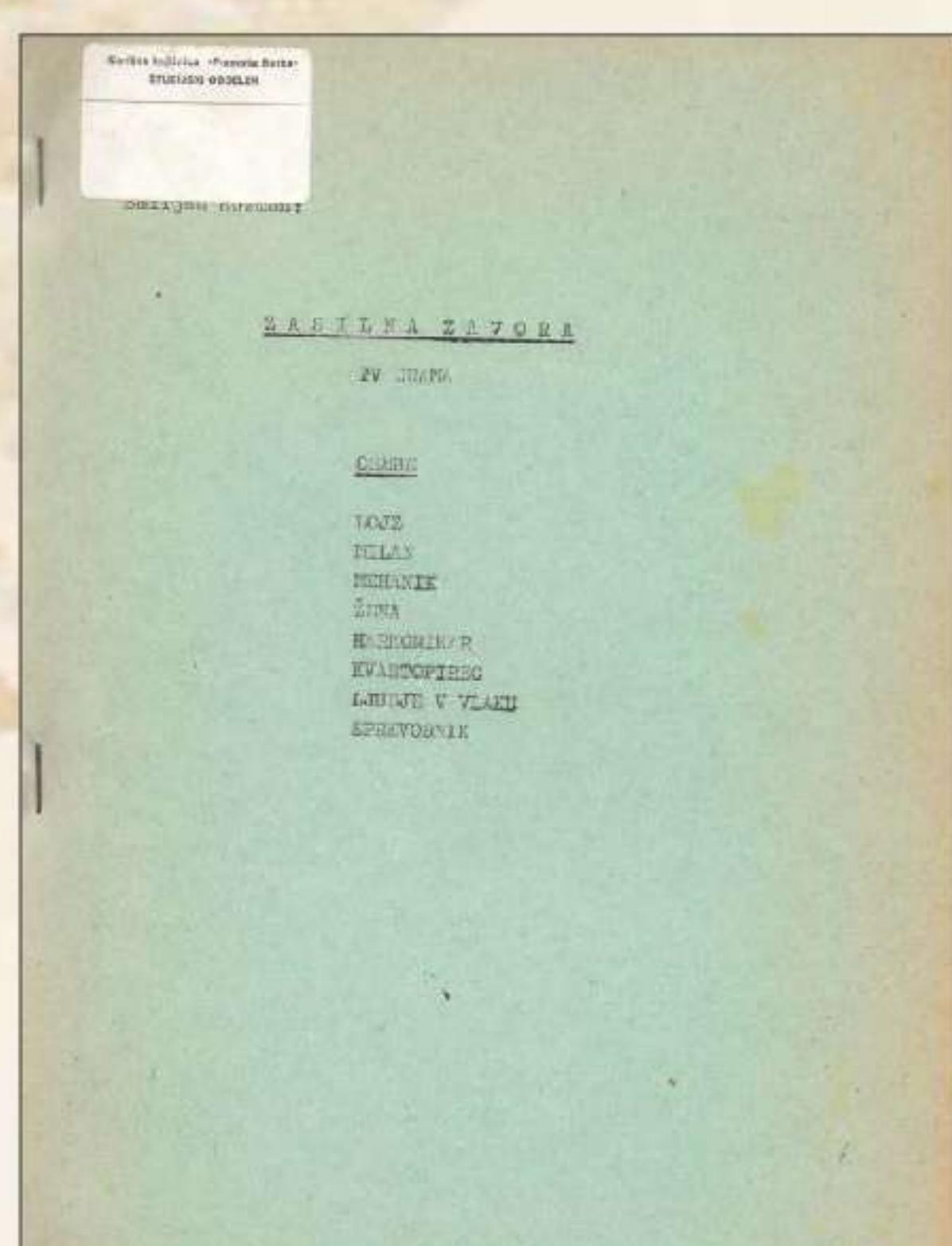
### Televizijske igre

Študent Andrej in soba/Študentovska soba (1972)  
Obiski (1975)  
Rojstni dan stare gospe (1975)  
Reportaža o primeru tehnika Alojza Matka (1976)  
Zasilna zavora (1976)

### Radijske igre

Kruh, a najprej njiva (1971)  
Čudežna popevka (1972)  
Čarobni pisalni strojček (1976)  
Šola - šala (1992)  
Ajzenponar

Zasnoval je scenarij za balet Žica (1976) in libretto za opero Lizistrata (1975).



## Avtor besedil za šansone

Balada o gumbku (poje Alfi Nipič)  
Balada o Luthru Kingu  
Balada o Štefu in Blažu (poje Karli Arhar)  
Balada o Štefu in Blažu (izvajajo Orleki)  
Bil je soldat (poje Majda Sepe)  
Bila je ladja Liberty (poje Lado Leskovar)  
Dva obraza  
Era Lei  
Fant iz naše ulice (poje Irena Kohont)  
Ko sva skupaj (poje Alenka Pinterič)  
Plaz (poje Majda Sepe)  
Postaje  
Ti in jaz (poje Norina Radovan)  
Verjel sem ti (poje Braco Koren)  
Vsi ljudje želimo dečku srečo (izvedba Bele vrane)  
Zgodba o puški 503 (poje Lado Leskovar)



Smiljan Rozman

zbirka pesmi  
**POVE NAJ ČAS**